

könyv
könyvtár
könyvtáros

1996
március

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1996. március

Tartalom

Könyvtárpolitika

Poprády Géza: A nemzeti könyvtári feladatokról	3
Giuseppe Vitiello: A könyvtárak felelőssége... ..	7
KIÉT megállapodás	15

Könyv

Farkas János: Kultúra és „információs sztráda”	18
P. Kovács Imre: Rajzoktatás és vizuális kultúra	19

Műhelykérdések

Csobai László: Hálózatfejlesztés, módszertani munka	23
Kövesháziné Muntján Alexandra: A tanszéki könyvtárak problémáiról ..	26

História

Rózsa György: Ahogy lehet(ett) 3.	34
---	----

Könyv és Nevelés

B. Mórícz Tünde: Egy másik dimenzió	37
Horváth Mátyás: Irodalmi műveltség és olvasási készség	40
Csáky S. Piroska: Az olvasás öröme – avagy olvasóvá nevelés szépirodalommal	46
A Könyvtári és Informatikai Kamara hírei	55
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	56

Lapunk e számában Pál Mária festő rajzai szerepelnek.

From the contents

Géza Poprády: The scope of duties of the National Széchényi Library (3);
János Farkas: Culture and the information superhighway – as seen by
György Rózsa (18).

Cikkeink szerzői

Csobai László, a Békés Megyei Könyvtár főmunkatársa; *P. Kovács Imre*, a Köznevelés ny. főszerkesztő-helyettese; *Kövesháziné Muntyán Alexandra*, a SOTE I. sz. sebészeti klinika szakkönyvtárának munkatársa; *Poprády Géza*, az OSZK főigazgatója; *Rózsa György*, az MTA Könyvtára főigazgatója

Szerkesztőbizottság:

Domsa Károlyné elnök

Csaba Gabriella, Maurer Péter, Poprády Géza, Tóthné Környei Márta

Szerkeszti:

Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felőlős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felőlős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 96.058

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

A nemzeti könyvtári feladatokról

Az Országos Széchényi Könyvtár, a nemzeti könyvtár 1995 folyamán olyan anyagi helyzetbe került, hogy több mint húsz millió Ft adóssága gyűlt össze. A minisztériumi gyorssegélynek, a rendkívüli takarékosági intézkedéseknek, a könyvtárhasználati díj bevezetésének köszönhetően az év végére az adósságtól sikerült megszabadulni.

Miután a minisztériumban egyértelműen közölték velünk: az úgynevezett dologi kiadásokra 1996-ban sem kapunk több pénzt, a létszámcsökkentés tűnik egyedüli lehetőségnek arra, hogy a múlt évihez hasonló, vagy annál még nagyobb mértékű eladósodást elkerüljük. Kb. az 1995. januári létszám 15%-os csökkentésére és az így megtakarítható pénz dologi kiadásokra való felhasználására lenne szükségünk.

E cikknek nem az a célja, hogy az OSZK gazdasági helyzetéről számoljon be, hanem hogy a címben megfogalmazottakról szóljon. Ahhoz azonban, hogy ez érthetőbb legyen, mégis kénytelen vagyok néhány mondat erejéig anyagi ügyeinkkel untatni a tisztelt olvasót.

Költségvetésünknek 67,5%-át teszi ki a bér és az ezzel járó járulékos költségek. A fennmaradó 32,5%-ra terhelődött és terhelődik rá a hatalmas épület összes közmű-, közüzemi költsége, az infláció, a forint-leértékelés anyagi következménye stb. Mivel ez a 32,5%-nak megfelelő összeg nominál értékben sem változott 1992 óta, könnyen belátható, gondolom, hogy külső források híján csak a 67,5%-hoz lehet nyúlni.

Az OSZK-nak 1995 januárjában 792 státusza volt. A kép teljességéhez tartozik, hogy egy akkora állományú nemzeti könyvtár, mint az OSZK (7,2 millió könyvtári egység), Európa-szerte kisebb létszámmal dolgozik, Nyugat- és Kelet-Európában (Lengyelországot kivéve) egyaránt. Hozzá kell tenni azonban mindjárt azt is, hogy a feladatkörük is szűkebb, mint jelenleg az OSZK-é.

Ezzel vissza is kanyarodtunk a címbeli kérdéskörhöz. A 15%-os létszámcsökkentés okozta munkaerő-kiesés egy része szervezéssel, ésszerűsítéssel, munkaintenzitás növelésével megoldható, a másik része viszont feladatok elhagyásával kell hogy együtt járjon. Kérdés, hogy melyek lehetnek az elhagyandó-elhagyható feladatok. Nyilván a mostani feladatrendszer rangsorolásából kell kiindulni.

Feladataink 4 csoportra oszthatók:

1. A gróf Széchényi Ferenc 1802-ből kelt alapítóleveléből következő feladatok:

- a hungarikum dokumentumok gyűjtése (beleértve a kötelezpéldányok fogaadását),
- feldolgozása,
- bibliográfiai számbavétel (MNB),
- megőrzése (állományvédelem) és
- „a közösségnek hasznára és javára” működő könyvtár;

2. Központi jellegű feladatok, amelyek az alapfeladatok jobb ellátását segítő könyvtári, kulturális közeg, környezet kialakulásához járulnak hozzá:

- kutatás,
- nemzetközi kapcsolatok,
- ISBN, ISSN, (ISMN) iroda,
- kötelespéldány,
- központi nyilvántartások,
- nemzetközi csere,
- könyvtárközi kölcsönzés,
- oktatás,
- könyvtártudományi szakirodalmi információ,
- MKE és KIK titkárság,
- Fölőspéldány központ,
- ETO iroda,
- szabványosítás,
- hatósági feladatok (védetté nyilvánítás, kiviteli engedélyek);

3. Központi szolgáltatások, amelyek elsősorban más könyvtárak, intézmények céljait, előnyeiket szolgálják:

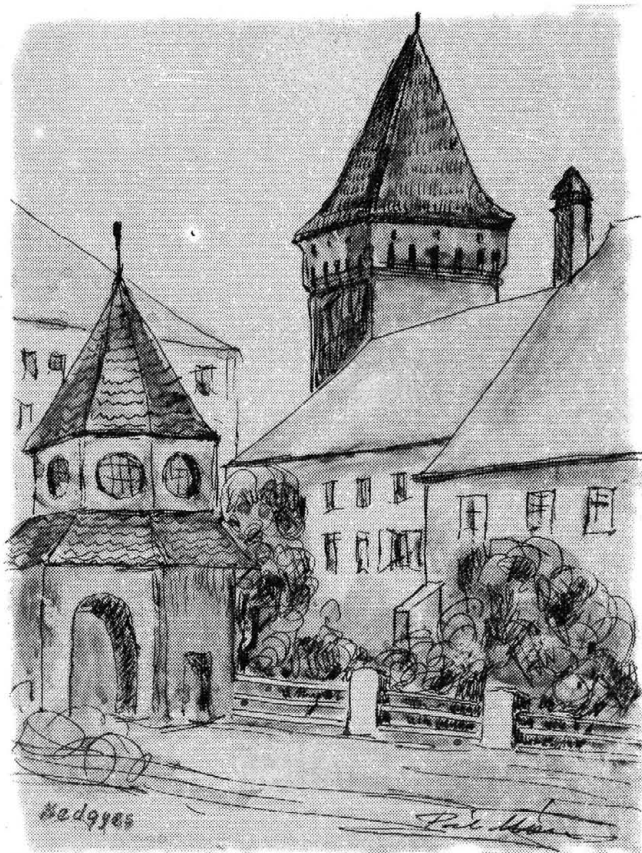
- koordináció,
- Új Könyvek,
- magyar irodalom- és irodalomtudományi bibliográfia;

4. Folyóiratok kiadása:

- MNB kiadványok,
- OSZK Híradó,
- A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája,
- Hungarian Library and Information Science Abstracts,
- Könyv, Könyvtár, Könyvtáros,
- Könyvtári Figyelő,
- Könyvtári Levelezőlap.

Magától értetődik számunkra, hogy nem lehet kétséges az alapítólevélből következő feladatok ellátása. Fölmerülhet – és tapasztalatom szerint föl is merül – a kérdés: nem anakronizmus-e 1995–96-ban egy 1802-es alapítólevélre hivatkozni? A válasz egyértelmű: nem anakronizmus, sőt nagyon is indokolt a hivatkozás az alapítólevélre. Indokolt, mert gróf Széchényi Ferenc tudatában volt annak, hogy milyen fontos dolgot csinál a nemzeti könyvtár létrehozásával, tisztában volt és így meg is fogalmazta a nemzeti könyvtári alapfeladatokat: a patriotikum (=hungarikum) dokumentumok gyűjtése, igénybe véve a kötelespéldány szolgáltatást is, a gyarapodásról – beleszámítva az ugyancsak kötelespéldány jogosultságú Egyetemi Könyvtár gyarapodását is –, évenként jegyzék megjelentetése (=nemzeti bibliográfiai számbavétel), és működő könyvtár „a közönségnek hasznára és javára” – amint erről az 1810-ben kelt szolgálati szabályzat is tanúskodik.

Vajon melyik feladat anakronisztikus és elhagyható a felsoroltakból? Egyik sem. Mindegyik aktuális ma is, olyannyira, hogy beillenek az IFLA UAP és UBC programjába.

A nemzeti könyvtárnak épp az a feladata és jelentősége, hogy hosszú távon gondolkodik és működik. Száz év múlva az Országos Széchényi Könyvtár működését aszerint fogják megítélni, hogy milyen teljességgel tudta begyűjteni és megőrizni a hungarikumokat, milyen teljességgel készítette el a nemzeti bibliográfiát, és nem aszerint, hogy egy hat vagy akár harminckét éves lap kiadásának veszteségeit finanszírozza-e vagy nem. Megismétlem: a nemzeti könyvtár alapítólevelében megfogalmazott feladatok ellátása megkérdőjelezhetetlen, elsődleges feladatunk és célunk.

A *második csoportba* foglalt feladatok fontossága és közvetlenebb és közvettebb (de tagadhatatlan) szerepük a nemzeti könyvtári feladatok ellátásában, gondolom, nem igényel különösebb magyarázatot vagy indoklást. Csak négy kérdéshez fűzök kiegészítést.

Remélhetőleg rövidesen bővülni fog a hazai „IS” irodák száma: a zeneművek nemzetközi azonosító számát gondozó egységgel.

Az ETO iroda és a szabványosítás kérdéseit az elképzelések szerint a KMK feladatkörében kell megoldani.

A könyvtárközi kölcsönzésben egyre gyakoribb, hogy az eredeti dokumentumok kölcsönzéséért is pénzt kérnek: nemcsak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, hanem a külföldi könyvtárak is. Mivel ez utóbbi 1995-ben több mint 800 ezer

Ft-os kiadást jelentett az OSZK-nak, 1996-tól a költségeket továbbszámlázzuk a kérő könyvtáraknak.

A Főlépéldány központ tevékenysége nem kifejezetten nemzeti könyvtári feladat. Megszüntetése azonban nem vállalható, mivel olyan értékes könyv-állomány halmozódott itt fel – legyen elég az antikváriumok államosításakor, a szerzetes rendek felosztatásakor az Országos Könyvtári Központba került, majd onnan az OSZK-nak átadott könyvekre utalni –, hogy ezzel mindenképpen foglalkoznunk kell. A tapasztalatok azt mutatják, hogy teljesen üzleti alapon, önfenntartó módon nem működhet a központ: nemcsak üzleti tevékenységről van szó, a könyveket előzetesen rendezni kell, fel kell dolgozni őket.

A *harmadik csoportba* tartoznak azok a feladatok, amelyek – a nemzeti könyvtár szemszögéből nézve – elsősorban más könyvtárak, intézmények számára hasznosak. Így szorító helyzetben nyilvánvalóan ezeket kell elhagyni, ha nem is szívesen szánja erre a lépésre magát az OSZK.

A magyar irodalom- és irodalomtudományi bibliográfia sorsáról a közeljövőben dönt az OSZK főigazgatói kollégiuma. Nem nemzeti könyvtári feladatról van szó, akkor sem, ha az OSZK a magyar nyelv és irodalom és a magyar történelemtudomány szakkönyvtára.

A régi koordináció felett eljárt az idő: az eredetileg a közművelődési könyvtárak központi koordinációját célzó-ellátó KMK-tevékenységnek ma nincs létalapja. Megváltozott a közművelődési, közkönyvtári környezet. A döntő, meghatározó szerep a fenntartóké. „Felülről”, központilag beleszólni a könyvtárak életébe nem lehet. Az együttműködés különböző formáival találkozunk, lényeges elemük a közös érdekeken alapuló önkéntesség. Ha itt valamilyen koordinációra szükség lenne, akkor azt a szakmai szervezeteknek (MKE, KIK) kell ellátniuk.

Az *Új Könyvek* c. állománygyarapítási tanácsadó kiadvány a könyvtárak, elsősorban a közkönyvtárak kedvelt és hasznos kiadványa. Kiadója és terjesztője a Könyvtárellátó Kht. A szellemi termék, az *Új Könyvek* kézírata az OSZK-ban készül, és az OSZK ingyen adja át a Könyvtárellátónak. 1995-ben ez közel 9 millió Ft-jába került az OSZK-nak, ha csak ezen az osztályon dolgozó munkatársak bérköltségét számítjuk. Ezt a terhet az OSZK nem tudja vállalni, ezért 1996. december 31-i hatállyal a Könyvtárellátóval az erre vonatkozó megállapodást felmondta. Ha a Könyvtárellátó nem tudja a szükséges pénzt – 10 millió Ft-ot – előteremteni, 1997-től nem fog megjelenni az *Új Könyvek*. Szeretném hinni, hogy erre nem kerül sor. A Könyvtárellátó 1996. január 30-ai levele szerint a jelenlegi piaci helyzetben nem tud ekkora költséget a könyvtárakra hártani. Információim szerint 5000 példányban jelenik meg az *Új Könyvek*. Ha előfizetésenként nem lehet 2000 Ft-tal növelni a lap árát, a nemzeti könyvtártól sem várható el a 10 millió Ft-os támogatás. Nem a nemzeti könyvtár, hanem a kiadó és a felhasználók feladata a hiányzó pénz előteremtése.

A *negyedik csoportban* szereplő folyóiratok kiadása részben nemzeti könyvtári feladat. A Magyar Nemzeti Bibliográfiai kiadványok lényegében az első feladatkörhöz tartoznak. Az OSZK Híradó belső kiadványunk. A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája pedig a második feladatsorozatba sorolt könyvtártudományi szakirodalmi információs feladat egyik eredménye. A HLISA is e feladatokat szolgálja: a magyar szakirodalom külföldi propagandája és egyúttal olyan cserealap, ami rentábilissá teszi a kiadását. Az Eseménynaptárra eddig kü-

lön támogatást kaptunk a minisztériumtól. Mi helyzet a három ún. „központi” szakmai lappal? (Hogy ne legyen félreértés: itt csak az OSZK kiadásában megjelenő lapokról van szó, ezért nem említem a szintén „központi” Magyar Könyvszemlét vagy az általam igen nagyra tartott TMT-t.) Egyik lap sem tud fennmaradni támogatás nélkül. A nemzeti könyvtár ezek közül a Könyvtári Figyelőt tudja vállalni, nem utolsósorban azért, mert részben szintén a második feladatkörben említett könyvtártudományi és szakirodalmi információs feladatokat is betölt. A Könyv, Könyvtár, Könyvtáros léte alapvetően az előfizetőktől és a kapott támogatásoktól – nem elsősorban a laptulajdonosokétól, hanem NKA és alapítványi – függ. A Könyvtári Levelezőlap 1995-ben több mint 1 millió Ft-jába került a nemzeti könyvtárnak. Ez nem vállalható tovább. A lap csak úgy maradhat fenn a nemzeti könyvtár kiadásában, ha az előfizetők fenntartják. E cikk megjelenéséig ez kiderül.

Befejezésként ki szeretném fejezni meggyőződésemet, hogy a magyar könyvtárügy számára is az a leghasznosabb és legfontosabb, ha a nemzeti könyvtár elsősorban az alapvető nemzeti könyvtári feladatokat látja el.

Poprády Géza

A könyvtárak felelőssége az új, elektronikus könyvszakma korszakában

1. Bevezetés

„A történelem nem a múlt ismerete; tulajdonképpen a jövő tudománya: amely mindegyik periódusban már a jövőt képviselte, vagy amelyre a későbbi jövő fog fényt deríteni”, írja Heimito von Doderer, a népszerű közép-európai szerző. Véleménye szerint a történészeknek olyan látnoki szerepet tulajdonítanak, hogy képesek kitalálni a társadalmakban és azok fejlődésében megjelenő tendenciákat. (Vannak történészek, akik pont ellenkezőképpen vélekednek, olyan nehéz szerintük a múltat elemezni, hát még a jövőt megjósolni.)

Most bocsátkozunk a jóslás veszélyes műveletébe: hogyan történik majd a könyvek előállítása és terjesztése a jövőben? Milyen szerep jut a könyvtáraknak?

Öt évszázad után ismét egy fel nem ismert forradalom zajlik, amely gyökeresen megváltoztatja a könyvek megalkotásának, előállításának és terjesztésének módját. Az elektronikus publikálás nemcsak a könyvszektort forgatja fel, hanem jelentősen módosítja az olvasás hagyományos műveletét is. Az Európai Bizottság jelentése szerint az elektronikus publikációk európai piaca 2000-ben kb. 12 milliárd ECU-s nagyságrendű lesz, a könyvek előállításában 8–18%-os lesz a az elektronikus publikálás részesedése. Legnagyobb – 25%-os – részesedésére várhatóan az orvostudományi-természettudományi-műszaki szakterületen és a gyermekirodalomban lehet majd számítani.

E radikális változás folytán két fontos következmény jelezhető előre: 1) az egykor nyomtatott formában megjelent információ és kulturális tartalom nagy

részét nem papíron dolgozzák fel és terjesztik majd, és 2) a szövegek, grafikus, hangzó és animációs információk összeolvadnak multimédia formájában.

Ma még sokan aggódnak amiatt a könyvszakmában, hogy a könyvvel kapcsolatos szokások, szakmák, szaktudás és színhelyek biztos építményét, egyszóval a könyvcivilizációt földrengésszerűen megrázza majd az elektronikus publikálás óriás szörnye. Ezek az aggodalmak természetesen nem helyénvalóak. Ugyanakkor ahhoz, hogy eloszlassuk őket, világos elképzelésekkel kell rendelkezünk arra nézve, hogy a hagyományos könyvlánc minden fontos résztvevője képes legyen megtalálni új helyét és át tudja adni azt a hatalmas tudásmennyiséget, amely évszázadok alatt gyűlt össze Európában. Ennek érdekében a helyes kérdéseket kell feltennünk, át kell tekintenünk, mi folyik az egyes országokban és a nemzetközi szinten, ki kell tűznünk a célokat, meg kell határoznunk a prioritásokat.

2. Kérdések

Az alábbiakban az elektronikus publikálással kapcsolatban felmerülő kérdéseket hat csoportban tárgyaljuk. Nem törekszünk kimerítő teljességre, de átfogó képet szeretnénk adni a hagyományos könyvlánc termékeiről, szektorairól és szereplőiről, amelyekben gyökeres változások várhatók.

2.1. Az olvasó társadalom

A történelem során az olvasást sokféleképpen használták és gyakorolták. A középkori és 18. századbeli változásokat követően most egy harmadik „olvasási forradalom” zajlik. Egy számítógépes szöveget görgetve az olvasó ugyanúgy viselkedik, mint őse, aki egy volument, egy pergamentekercset olvasott. A számítógépes görgetés során azonban ugyanúgy oldalakat, fejezeteket, kapcsolódási pontokat stb. kezelünk, mint a modern könyv esetében. Az elektronikus publikálásnál tehát most két módszer forradalmian új kombinációjáról van szó.

Eddig azt tartottuk, hogy az olvasás célja kettős: a tanulás és a szórakozás. Eszerint történt az intézmények felosztása (felsőoktatási/iskolai, illetve közönyvtárakra), a kommunikációs terek elkülönítése (a szórakoztató könyveket tartalmazó polcok másutt vannak, mint a tankönyvek), az olvasói igények differenciálódása (akik szakkönyveket olvasnak, nem feltétlenül ugyanazok, mint akik általános irodalmat olvasnak).

Az elektronikus publikálás megzavarja ezt a klasszikus elkülönítést: ennek egyik bizonyítéka, hogy az elektronikus oktatási eszközöket kifejezően „edutainment”-nek hívják (az angol education – oktatás – és entertainment – szórakozás – szavakból alkotott összetétellel). Gondoskodnunk kell arról, hogy az elektronikus publikációk ne teremthessenek technológiai akadályt a számítógép használatában jártas és járatlan emberek között. A következő kérdések merülnek itt fel: Át kell-e fogalmazni az olvasással kapcsolatos célokat? Tervbe vesszük-e a könyveknél használatos szekvenciális megközelítésről a multimédiánál szokásos hipertextes megközelítésre való áttérést? Szükség van-e újfajta készsége-

gekre az elektronikus publikációk „olvasásához”? Hogyan viszonyuljanak az iskolák, könyvtárak, a könyvekkel és az olvasással foglalkozó kutatóhelyek egyrészt a csökkenő olvasási mutatókhoz, másrészt az elektronikus publikálás újfajta gyakorlatához? Miképpen lehet az elektronikus publikálás vonzó a „hiányzó 50%” (azaz a nem olvasók) számára? Mennyiben segíthet az elektronikus publikálás a felnőtt írástudatlanság leküzdésében, hogy járulhat hozzá a kulturális sokszínűség és soknyelvűség fejlődéséhez?

2.2. Újfajta kreativitás

Mindezideig az elektronikus publikálás termékei korábban már létező, egyfajta hordozón megjelent (monomédia) alkotásokból jöttek létre. E téren ritkák a művészi alkotások és kevesen tudják, hogy a szövegek, képek és hangfelvételek pusztá összeszerkesztése, bár összeállító munka, mégis szellemi alkotó tevékenységnek számít. Kérdések: Újfajta kreativitásra ösztönöz-e az elektronikus publikálás? Mennyire hat majd az új információs környezet az irodalmi alkotás folyamatára?

2.3. A kommunikációs tér

A hagyományos kiadói tevékenység során az ún. könyvlánc minden egyes láncszemének (a szerzőktől a könyvtárosokig, a fordítókon, könyvkereskedőkön és terjesztőkön keresztül) megvan a maga speciális szerepe és kulturális missziója. A szerzők szövegeket írnak, amelyeket a kiadók kiadnak, majd a könyvesboltok és könyvtárak terjesztenek. Az elektronikus kiadói környezetben kevesebb helyet kapnak e hagyományos szereplők. A közvetítőknek (könyvtárosok és könyvkereskedők) módosítaniuk kell szerepkörüket. Új szereplők is megjelennek, mint például az információs brókerek és az összeállítók. E területen a következő kérdések merülnek fel: Mi lesz a könyvlánc egyes szereplőinek az új funkciója? Melyek lesznek az olvasóközönséggel kapcsolatot teremtő kulturális terek a jövőben? Miképpen változnak a hagyományos szereplők (könyvkereskedők, könyvtárosok stb.)?

2.4. A könyvlánc

Mint már említettem, nem minden, a könyvvel kapcsolatos szereplő talál magának helyet az új elektronikus környezetben. Az elektronikus publikálási lánc esetén egyetlen személyben vagy csoportban koncentrálódnak azok a feladatok, amelyeket a hagyományos megoldásnál különböző szakmák képviselői láttak el. A felmerülő kérdések: Mennyire marad fenn a hagyományos könyvlánc? Hogyan változnak a könyvvel kapcsolatos szereplők kapcsolatai az új elektronikus környezetben? Milyen gyakorlati intézkedésekkel lehetne az információhoz való egyenlő hozzáférést előmozdítani és a regionális egyenlőtlenségeket csökkenteni? Hogyan kezeljük az információs és kommunikációs technológiák a hagyományos könyvkereskedelemnek a demokráciát veszélyeztető tényezőit (nagyfokú koncentráció, rossz terjesztési csatornák, a minőségi és változatos kínálat hiánya)?

2.5. Az állam szerepe

A könyvszektor magánpiac, amelyet rendszerint egy sor intézkedés szabályoz a minőségi és változatos kínálat biztosítása érdekében. Az Európa Tanács jelentése áttekintést ad ezekről az intézkedésekről, amelyek a fix könyvtáraktól és a nulla ÁFA-kulcstól a terjesztőnek nyújtott pénzügyi kedvezményekig vagy támogatásig terjednek. Az itt felmerülő kérdések: Hogyan teljesülhet a változatosabb kulturális kínálat iránti igény az új elektronikus környezetben? Mennyire kell az egészséges könyvpiac szabályozására használatos hagyományos intézkedéseket (például a fix könyvtárakat) figyelembe venni az elektronikus könyvpiac körülményei között? Mennyire valósulhatnak meg az államnak a fordítási tevékenység megítélésére tett hagyományos intézkedései az elektronikus környezetben?

2.6. Az európai szervezetek szerepe

Eddig az elektronikus publikálás fejlődését a piac határozta meg. A gyorsabb fejlődés igénye és a szabályozatlan piac megjelenése aktivizálta az érintett nemzetközi szervezeteket. Különböző programok folynak, bár nincs közöttük valódi kapcsolat, sem pedig együttműködési megállapodás. Kérdések: Hogyan segíthetnének a nemzetközi szervezetek egy egészséges elektronikus publikálási környezetet létrehozásában? Milyen közös kezdeményezések valósíthatók meg például az Európa Tanács és az Európai Bizottság részvételével?

3. Az elektronikus publikálás két definíciója

Az elektronikus publikálásnak két meghatározása használatos: az első az értéknöveléssel függ össze, azaz olyan elektronikus alkalmazásként fogja fel az elektronikus publikálást, amely a hagyományos kiadási módszerekkel megvalósíthatatlan, újszerű megjelenítésben és összeállításban adja közre a szöveges, grafikus, hangzó és animációs információkat. A második meghatározás átfogóbb: az információtechnológia alkalmazása a könyvek előállításában és terjesztésében. E dolgozatban mindkét megközelítést figyelembe vesszük.

4. A nemzetközi színtér: az Európai Bizottság

Az Európai Bizottság e területen vezető szerepet tölt be a nemzetközi színtéren, tevékenységének zöme egyrészt a termékekre, másrészt a könyvtárakra koncentrál. Az INFO 2000 programnak, amelyet a XIII-as Főigazgatóság gondoz, az a célja, hogy ösztönözze az európai multimédia-ipart és biztosítsa az új információszolgáltatások optimális hozzájárulását az európai fejlődéshez, versenyképességhez és foglalkoztatáshoz. A program stratégiai célja, hogy bővüljön az elektronikus információszolgáltatás termékek köre, annak érdekében, hogy vonzó, az amerikai és japán termékekkel versenyképes multimédia-kínálat jöjjön létre. Az INFO 2000 programban szerepel az európai kulturális és nyelvi örökség védelme, a kis- és középvállalkozások feladatköre, és a közszolgálati és a magánszek-

tor együttműködése (a program egyik akcióterve az európai közszolgálati szektor információinak kiaknázását tűzi ki célul).

Az INFO 2000 program sikere jelentős mértékben attól függ, mennyire lesz képes tükrözni az európai kulturális örökséget és irodalmi alkotó tevékenységet; ennek alapján fogják majd megítélni. A kultúra szempontjából a mai multimédia-piac megismételni látszik a hagyományos publikálás visszasságait és úgy tűnik, hogy a múlt felé tart fejlődésében. Jelenlegi jellemzői a következők:

- a) koncentráció: az online piacon az adatbázisok 25%-ára esik az összes online használat 80%-a (és e koncentráció még magasabb lesz, ha a televíziós ipar és az elektronikus hálózatok beharangozott összeolvadása bekövetkezik);
- b) az angol nyelvű tartalom túlsúlya: az adatbázisok 50%-a az USA-ból származik; 1992-ben egy 600 darabos CD-ROM minta azt mutatta, hogy a címek 60%-a angol nyelvű. Ez a jelenség csak fokozódott az elmúlt években.
- c) szerzői jogi bonyodalmak: bár a multimédia jogi kérdéseinél a hagyományos rendelkezéseket szokták figyelembe venni, részletkérdésekben igen komplikált problémák merülhetnek fel.
- d) fejletlen elektronikus publikálási lánc: egy elektronikus kiadónak széleskörű terjesztésre kell törekednie minden alkalmas csatornán, ezek közé tartozik a közvetlen értékesítés, a kiskereskedelmi értékesítés nagykereskedelmi cégek révén, a postai kiküldés és a több darabból álló „csomagok” értékesítése.

Az Európai Bizottság XIII-as Főigazgatósága másik programjának, a „Telematika a könyvtárak számára” elnevezésűnek az a célja, hogy javuljon a könyvtári erőforrások hozzáférhetősége Európában és történjen meg kölcsönös összekapcsolásuk az információs és kommunikációs infrastruktúrával. A program három akciótervre tagolódik:

- hálózatra-orientált könyvtári rendszerek,
- telematikai alkalmazások a kölcsönösen összekapcsolt könyvtári szolgáltatók céljaira,
- könyvtári szolgáltatások a hálózati információforrások elérésére.

5. Az információs és kommunikációs technológiák teljeskörű alkalmazása a könyvkiadásban és -terjesztésben; az Európa Tanács tevékenysége

Az Európa Tanács célja e programok kiegészítése volt. Míg az Európai Bizottság programjainak középpontjában a termékek állnak, az Európa Tanács elhatározta, hogy az emberi oldalt és a koncepciókat helyezi érdeklődése középpontjába. Fő programunk címe „Az új könyvgazdaság”, melynek jóváhagyása jelenleg van folyamatban az Európai Unió szerkezetfejlesztésre szánt pénzalapjai keretében, valamint Hollandiában, Németországban és Olaszországban.

Miért választottuk ezt a megközelítést? Mert jó dolog új termékeket létrehozni, de az is fontos, hogy tudjuk, ki fogja őket terjesztetni, ki ismerteti meg őket a nagyközönséggel, ki segíti a kultúrához való hozzáférést a szerzői és kiadói jogok figyelembe vételével. Ez a kérdéskör különös fontossággal bír a közép- és

kelet-európai országokban, ahol a terjesztési lánc még egyáltalán nem hatékony, a könyvek drágábbak, mint Nyugat-Európában, és a könyvtáraknak nagy nehézséget okoz éves költségvetésük megszerzése. Biztosítanunk kell, hogy az elektronikus publikálás révén magas szintű kulturális kínálat jöjjön létre, hogy ez a kínálat sokrétű és bárki számára hozzáférhető legyen, minden technológiai és társadalmi-gazdasági korlátozás nélkül. Az elsődleges cél tehát az információs és kommunikációs technológiák teljeskörű alkalmazása a könyvek előállításának és terjesztésének folyamatában, valamint egy új kommunikációs tér létrehozása, amelyben a könyvlánc hagyományos szereplőire új feladatok hárulnak.

Összefoglalva, a strassbourgi Európa Tanács által javasolt modell – amely, ismétlem, kiegészíti a brüsszeli és luxemburgi székhelyű Európai Bizottság törekvéseit – arra a feltételezésre épít, hogy 1) az új termékekkel párhuzamosan az új folyamatokat is meg kell vizsgálni; 2) az új folyamatokat alkotó módon kell kutatni, a könyvláncon belül folyó együttműködésre alapozva; 3) az országos döntéshozóknak a (szó átfogó értelmében vett) elektronikus publikálás koncepcióját be kell építeniük könyvpolitikájukba.

6. Elektronikus publikálás: vissza a jövőbe?

A történészek gyakran úgy magyarázzák a kéziratos korból a nyomtatás (el-lentmondásos) korába való áttérést, hogy a kéziratos könyvek piaca telítődött, míg a nyomdaipar nagyarányú megtakarítást tett lehetővé. Sok bizonyíték van arra, hogy a nyomtatott könyv egyeduralma ma már megszűnőben van. Különösen arra van szükség, hogy teljességgel újragondoljuk a könyvlánc valamennyi szereplőjének funkcióit és újszerű mechanizmusokat alkalmazzunk a könyvek terjesztésének folyamatában. Ehhez három célt kell követnünk:

- a) Az információs és kommunikációs technológiáknak elő kell segíteniük a kultúrához való hozzáférést.

Az alacsony példányszámok megdrágítják a könyveket, ezért sok színvonalas mű nem talál kiadóra. A könyvek magas előállítási ára elveszi a kedvet az olvasástól. A multimédia viszont még mindig költséges technológia (bár az elektronikus publikálás költsége drámai módon csökken, különösen ami a CD-ROM-ot illeti).

Az elektronikus publikálás előretörésének át kell hidalnia a terjesztési akadályokat és csökkentenie kell (akár 60%-kal) a kiadványok árát. Ehhez azonban a könyvterjesztés folyamatát teljességgel át kell alakítani.

- b) Az információs és kommunikációs technológiáknak harmóniát kell teremteniük a könyvlánc szereplőinek érdekei között.

Az információs és kommunikációs technológiák előretörése elmosza a könyvvel kapcsolatos szakmákat elválasztó hagyományos határokat azáltal, hogy eddig nem ismert kapcsolatokat és lehetőségeket teremt a résztvevők között, ill. számára. Bármennyire is homogénnek tűnik a könyvlánc, valójában jelentős versengés van a benne működő különböző szereplők között. Hagyományosak a konfliktusok a szerzők, fordítók és kiadók vagy a kiadók és a terjesztők között. Nemrég a kiadók és a könyvtárosok még hadilábon álltak

olyan kérdésekkel, mint a számítógépes adatok szerzői joga és a kölcsönzési jog. Az Európa Tanács „Könyvek és archívumok” elnevezésű programja más-fajta megközelítést alkalmaz és együttműködésre ösztönöz, abból kiindulva, hogy csak a könyvlánc egyes szektorait meghaladva tevékenykedő (azaz a könyvlánc más résztvevőivel együttműködő) szereplőknek van lehetőségük a túlélésre az új elektronikus környezetben.

- c) Az információs és kommunikációs technológiáknak a kulturális fejlődést kell szolgálniuk.

Mint minden kulturális fogyasztásra szánt terméket, a könyvet is befolyásolja az a trend, hogy nő a médiaalkalmazás volumene és felgyorsulnak a tömeges jelenségek. Fő értéke azonban abban rejlik, hogy csaknem egyetemes jellegű és képes sokféle vélemény, magatartás és kifejezési forma megjelenítésére. Az intézményi és/vagy szakmai érdekek kizárólagos szolgálata helyett a könyvterjesztésben információs és kommunikációs technológiát alkalmazó bármely tervnek összhangban kell lennie azokkal a kulturális célokkal, amelyek a könyvpolitika alapjául szolgálnak. Ezek a következők: 1) a sokszínű kínálat, amely igen lényeges az egészséges, demokratikus környezethez, de nagyon költségesen elérhető a könyvek hagyományos előállításával és terjesztésével, 2) azon kereskedelmi forgalomba nem kerülő művek széleskörű terjesztése, amelyek értékesítését nem garantálja megfelelően a könyvesbolti hálózat, 3) a nemzeti kultúra vagy kultúrák népszerűsítése megfelelő bibliográfiai eszközökkel, 4) az olvasás népszerűsítése a kulturális programok részeként, 5) a keresletet szabályozó megfelelő mechanizmusok létrehozása. A teljességgel elektronikus terjesztési láncok létrehozása során ezért módosítani kell az egyes országokban a nemzeti könyvpolitika céljait és újfajta megközelítéseket kell találni.

7. A könyvtárak kardinális szerepe

A könyvtáraknak kardinális szerep jut, mivel ott helyezkednek el, ahol a könyv- és információs lánc keresztezi egymást. A könyvtárak a könyvláncban elsőként hajtottak végre nagyarányú automatizálási programokat és nyertek hozzáférést a hálózatokhoz. Az online szolgáltatások, a teljes szövegű keresések, a szkennelési technikák, a szabványok (mint pl. az SGML, amely az elektronikus publikálás legszélesebb körben alkalmazott szabványa) nem idegenek a könyvtárosok számára. Úttörő szerepükből adódik az az előny, hogy most a könyvkereskedelem számára is tudnának szolgáltatásokat nyújtani. Sőt, mivel szolgáltató pontjaik nagy területeket fednek be, a ritkán lakott területeken is elérik a használókat. Mivel a hálózati kiadványokat össze tudják kapcsolni a bibliográfiai információkkal, szolgáltatásokat tudnának nyújtani a World Wide Web-en az integrált könyvtári rendszerekből. Ha a hálózati kiadványok kritikus tömegét alacsony áron kínálnák, az a könyvesboltok számára is ösztönzést adna ahhoz, hogy számítógépesítsék kínálatukat, és megbírkózzanak az elektronikus terjesztésre való átállás problémáival.

E stratégiai pozíciók ellenére a könyvtári gyakorlatot, amelyet a nyomtatott dokumentumokhoz terveztek meg, még nem adaptálták az elektronikus publi-

kációkhoz. A kiadók és a könyvtárosok együttműködésének tapasztalatai a Bibliothèque Nationale de France-ban sikertelenek voltak. A kultúra és a könyvpiac érdekében hasonló tárgyalásoknak kellene kezdődniük minden országban, azt felismerve, hogy az elektronikus könyvek terjesztése amellet, hogy könyvtári szolgáltatás, a könyvkereskedelem számára végzett szolgáltatás is. A könyvtárosoknak fogékonynak kell lenniük, hogy megértsék a kiadók érveit és alkotó szerepét; a kiadóknak pedig meg kell érteniük, hogy az új elektronikus környezetben korábbi kitüntetett szerepüket meg kell osztaniuk másokkal. A könyvkereskedők és könyvtárosok között meglévő nyilvánvaló feszültségekre gyors megoldásokat kell találni.

8. Következtetések

Gyakran hallani, hogy az elektronikus publikálásról más a romantikusok és a modernisták véleménye. Az előbbieket a könyvet kultikus tárgynak tekintik, míg az utóbbiak azt állítják, hogy a hálózatosítás fejleményei elvezetnek a papír nélküli társadalomhoz. Ez a megkülönböztetés valójában pontatlan. Nem a nyomtatott dokumentumok vannak veszélyben. Azok hosszú távon megőrizhetők, addig mindenképpen, sőt talán még tovább is, mint sok más, most forgalomban lévő elektronikus hordozó. Amit meg kell őrizni a modern világban, az a könyv küldetése. A könyvek által közvetített gondolatok kultúrákat és civilizációkat változtattak meg, „állandó reneszánsz korszakot” idézve elő. A könyvek elfogadott szokásokat alakítottak ki, amelyek mára mindennapos mintákká váltak. Még ma sincs a világon olyan más információhordozó, amely teljesen hordozható és könnyen elérhető lenne. És nagy valószínűséggel nincs olyan hordozó sem, amely ilyen jól szolgálná az egész világon a kevésbé elterjedt nyelvek és kultúrák érdekeit, garantálná a vélemények és kifejezési módok sokféleségét.

Amit meg kell tehát őrizni, az a könyv „paradigmája”, a könyv ismeretközvetítő és demokrácia-előmozdító küldetése. Az elektronikus publikálást ma a hatalmi koncentráció jellemzi; tartalma szinte teljesen Amerikából és Japánból származik, nagy népességi csoportok vannak kizárva használatából. Itt a könyvtáraknak stratégiai szerepet kell játszaniuk az ismeretekhez való hozzáférés kiszélesítésében, a társadalmi-gazdasági akadályok és a technológiai analfabétizmus leküzdésében. Mindeközben tiszteletben kell tartaniuk az irodalmi és művészeti alkotó munkát; honoráló szerzői jogi törvényeket.

A napokban Budapesten előadásokat hallunk majd a szerzői jogról, a hozzáférés korlátozásáról, a kereskedelmi politikáról, térítésekről és díjakról. Remélem, hogy miközben a könyvlánc egyes szereplőinek funkciói változhatnak, nem feledkezünk meg a könyvtárak eredeti küldetéséről. Ahogy az IFLA-Unesco közművelődési könyvtári kiáltványa írja, a könyvtárakat „az egyén és a társadalmi csoportok egész életén át tartó tanulása, az önálló döntéshozás és a kulturális fejlődés alapvető feltételének” kell tekinteni.

Giuseppe Vitiello

(Elhangzott a IV. BOBCATSSS-szimpozium megnyitóján, 1996. január 29-én.)

KIÉT megállapodás

a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény illetményelőmeneteli rendszerének módosításáról

A Költségvetési Intézmények Érdekegyeztető Tanácsa véleményezte a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény módosításának tervezetét és megállapodott a közalkalmazottak előmeneteli és illetményrendszerének módosításáról a következők szerint:

a) A KIÉT 1997. január 1-től 10 fizetési osztályt és osztályonként 14 fizetési fokozatot tartalmazó előmeneteli és illetményrendszer bevezetését tartja indokoltnak az 1997. évi költségvetésben az állam által biztosított finanszírozási keretek között.

b) A KIÉT megegyezett abban, hogy az 1996-os évre – február 1-jei hatállyal – 8 fizetési osztályt tartalmazó – jelen megállapodás mellékletét képező – előmeneteli és illetményrendszer kerüljön alkalmazásra. A KIÉT megállapodott a 8 fizetési osztály fizetési fokozataihoz tartozó illetmény 1996. február 1-jétől, illetve szeptember 1-jétől garantált legkisebb mértékeinek forintösszegéről az 1996. évi illetményemelésről létrejött január 24-i megállapodás keretei között.

c) A KIÉT egyetértett azzal, hogy mivel a javasolt törvénymódosítás az új „G” fizetési osztály besorolási feltételeit kellő részletességgel meghatározza, erre nézve kormány, illetve miniszteri végrehajtási rendeletek kiadása nem szükséges. Ezzel is gyorsítható a módosított illetménytáblázat szerinti tényleges illetmények megállapítása és fizetése.

d) A KIÉT megegyezett arról, hogy az illetményrendszerhez kapcsolódó pótlékok pótlékalapja 1996. február 1-jétől 9350 forint, szeptember 1-jétől 9800 forint legyen.

Budapest, 1996. február 7.

Vadász János
munkavállalói oldal szóvivője

Dr. Herczogh László
kormányzati oldal szóvivője

Dr. Köllner Ferenc
önkormányzati oldal

Záradék

1. A települési önkormányzati oldal szükségesnek tartotta annak rögzítését, hogy a közalkalmazotti illetménytábla módosításával összefüggő 1996. évi központi belpolitikai intézkedések hatása 1997-ben épüljön be az önkormányzatok normatív finanszírozási rendszerébe.

2. A Honvédségi Dolgozók Szakszervezete és az Orvosegyetemek Szakszervezeti Szövetsége kinyilvánította, hogy sem az 1996. január 24-i, sem a jelen megállapodást nem tudja elfogadni.

*

Melléklet az 1992. évi XXXIII. törvényhez

A fizetési osztályok és fizetési fokozatok szerinti havi garantált illetmények forintban.

I.

Fizetési fokozatok	Fizetési osztályok							
	A	B1	B2	C	D	E	F	G
1	14500	14700	15900	18500	23200	28200	–	35000
2	15000	15650	16900	20000	24100	29700	–	35800
3	16200	16800	18400	22000	26000	31200	35900	36400
4	16250	18150	19450	23000	27150	32450	37700	38200
5	16700	19350	21350	24700	29100	33450	39500	40000
6	17050	20500	22300	25700	30350	34950	41100	42500
7	17200	21400	22900	26700	31350	35900	43900	46900
8	17300	22300	23900	28000	32100	36900	46000	48600
9	17600	23150	24900	28800	33100	38100	47100	49700
10	17900	23900	25900	29800	33850	39100	48300	50300
11	18200	24750	26900	30800	35600	40200	50800	52000
12	19500	25600	28200	32000	37850	43200	51100	53000
13	20500	26600	29100	33500	38000	44600	52000	53850
14	21800	28400	30500	–	–	–	–	–

II.

Fizetési fokozatok	Fizetési osztályok							
	A	B1	B2	C	D	E	F	G
1	14500	15700	17000	19400	24300	29300	-	36600
2	15300	16700	18100	21000	25200	30900	-	37400
3	16500	18000	19600	23100	27200	32500	37200	37900
4	16600	19400	20700	24200	28400	33800	39100	39800
5	17000	20600	22700	26000	30500	34800	41000	41600
6	17400	21800	23700	27000	31800	36400	42700	44400
7	17500	22800	24400	28000	32800	37400	45400	49000
8	17600	23700	25400	29400	33600	38500	47600	50800
9	18100	24600	26500	30300	34700	39700	48800	51900
10	18300	25400	27500	31300	35500	40800	50100	52500
11	18600	26300	28600	32400	37300	41900	52500	54300
12	19900	27200	29900	33600	39700	45300	52800	55400
13	20900	28300	30900	35200	39800	46600	53700	56300
14	22200	30100	32300	-	-	-	-	-

Kultúra és „információs sztráda”

„A világgazdaság integrálódásának, a technológia és nevezetesen az informatika rohamos fejlődésének mai fokán a kultúra mibenléte, szerepe és helye a társadalomban újragondolásra, új meghatározásra szorul.” Ezekkel a gondolatokkal vezeti be Fejtő Ferenc azt a remek kis könyvet, amelyet Rózsa György, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának főigazgatója írt „Kulturális örökség és információs társadalom” címmel. (Argumentum Kiadó, 1995. p. 82.) Rózsa szinte mindegyik könyvének vezérgondolata a gazdasági és a kulturális fejlődés összefüggéseinek a keresése és elemzése. (1965-ben „A társadalomtudományi kutatás és a tudományszervezés tájékoztatási problémái” c. könyvében – Akadémiai Kiadó – a gazdaság és a kultúra integrációjával foglalkozott. „Tudományos tájékoztatás és társadalom” c. művében pedig – Akadémiai Kiadó, 1972 – a tájékoztatás termelőerővé válásának tendenciáját fejtegeti.) Új könyvét is azzal a gondolattal vezeti be, hogy korreláció van a gazdaság és a kultúra színvonala között. Felveti azt a merész hipotézist, hogy a kultúra – vagy annak szinonimája, a műveltség – gazdasági kategória. A kulturális örökség és az informatika pedig konkrétan az „információs szupersztráda” keretei között integrálódik. Ez a folyamat ugyanakkor problémákkal, veszélyekkel is jár. Baudelaire-től vett hasonlattal úgy jellemzi a helyzetet; ahogy az albatrosz madarat a hajó utasainak a szárnyaira rakott terhek óriási súlya húzza le, úgy szorongatják a mai kor emberét az információban való eligazodás nehézségei.

*

Rózsa először áttekinti a kulturális örökség és gazdasági növekedés összefüggéseit. A világnak centrum- és periféria országokra való kettéválásából vezeti le az ún. „cargokultúra” veszélyeit, ahol a hagyományos kultúra él együtt a más – fejlettebb – népektől átvett és belsőleg meg nem értett, fel nem dolgozott technikai vívmányokkal. (Egy csendes-óceániai benszülött törzs között vették észre, hogy vallási hitviláguk ceremóniái segítségével az égből várták azoknak az áruknak a ledobását (cargoszállítmány), amelyeket a korábban náluk élő fehér emberek légi úton kaptak meg.

A Galambpostától a kommunikációs hálózatokig c. első fejezetben a szerző a kultúrát úgy határozza meg, mint „... az emberi tevékenység legáltalánosabb és legmagasabb szintű megnyilvánulását.” Vizsgálja a kultúra és az intelligencia quotiens, a modernizáció és a kulturális örökség, a reális kulturális és gazdasági minimum és szervezeti érettség; az írásbeliség és az információs társadalom „információs szuperautósztrádája”; a nemzetközi technikai segítségnyújtás „egy fedél alatti” alternatívája és szinergetikus hatása közötti összefüggéseket. A fejlett és fejletlen országok különbségeinek csökkentéséért száll síkra, bár nem tartja reális célkitűzésnek a közöttük lévő szakadék megszüntetését. A szolgáltatás-célú segítségnyújtást fontosabbnak tartja a beruházás-központú segítségnyújtásnál.

Úgy véli, hogy az informatikával átítatott humanista társadalom megmentheti a közvetlen emberi dialógust. Nemzetközi kulturális (tudományos) fórum összehívását és működtetését javasolja a kulturális örökség és a gazdasági növekedés összefüggéseinek a megvitatására.

Könyve második részében Rózsa György megvizsgálja a közép-európai változások hatását az „írásmesterségekre”. A könyvkiadást, terjesztést és a könyvtárak helyzetét veszi szemügyre. Kedvenc hasonlatát John le Carré-tól veszi, aki Éjszakai portás című könyvében azt a beduin bölcsességet idézi, miszerint nem szabad a sátorba beengedni a tevé orrát, mert utána megjelenik az egész tevé. Nyilvánvalóan Rózsa itt azzal a szemlélettel vitatkozik, amely a kultúra állami támogatását megszüntetné és az „írásmesterségeket” is teljesen kiszolgáltatná a szabad piaci erőknek és mechanizmusoknak. A „zanzásított állami támogatás” helyett azt javasolja, hogy a világon megjelent minden könyv legyen meg az ország valamelyik könyvtárában; hogy a kulturális költségeket indexeljék (azaz tartsanak lépést az infláció ütemével); hogy konzorciumok formájában jöjjön létre szervezeti integráció az „írásmesterségekkel” kapcsolatos tevékenységek rendszerszerű összefogására. Az előttünk álló alternatívát úgy fogalmazza meg, hogy vagy az „írásmesterségek” reneszánsza, vagy ezek elsilányulása következik be. Nemzetközi vizsgálatokat ismertet, amelyek a liberális, a szocialista és a harmadik világ bibliológiai modelljei alapján megoldhatónak látják, hogy az anarchikus tendenciák helyett az „írásmesterségek” rehabilitációja felé haladjunk.

*

Rózsa György javaslatokkal zárja könyvét, amelyek az információs sztráda felhasználásától – a szétesett könyvterjesztés visszaállításán, Társadalmi Olvasói Tanács felállításán keresztül – a privatizált könyvesboltok profiljának megőrzéséig, kulturális célú hitelek felvételének lehetőségéig húzódnak. A kultúra reneszánszának legfontosabb előfeltételét azonban attól várja, amit Pasteur mormogott magában: „Az embernek dolgoznia kell!”

Dr. Farkas János

Rajzoktatás és vizuális kultúra

Későn nyert polgárjogot a rajz tárgy az európai iskolákban, csak a 19. század derekán, így aligha meglepő, hogy ennek a készség- és látásfejlesztő, rendkívül fontos stúdiumnak kevésbé gazdag a szakirodalma, mint a „még régebbi” tantárgyaké. A rajz melléktantárgy, mondják, és sok helyütt még most is tárgyuk elismeretéseért, egyenjogúságáért kell harcolni-

uk a lelkes rajztanároknak. Pedig hát az iskolai rajz lényege szerint nem függelék a tantárgyak végén.

Korunkban kiváltképpen megnőtt a rajztanítás jelentősége: *Báthory Zoltán* művelődési helyettes államtitkár írja a rajztanárok egyletének „*Első száz évünk*” című jubileumi emlékkönyvében: „A rajztudás, a térszemlélet, a belső látás, a tájékozódó-, lát-

ványértelmező- és rajzolásai készség minden alkotó munkának, termelő, technológiai folyamatnak egyik nélkülözhetetlen alapfeltétele. Egyetemes közlési mód, amely nemcsak a termelő ágazatokban tart igényt súlyának megfelelő elismerésre, hanem az általános műveltséget és a szakképzést megalapozó iskolai nevelő-oktató munkában is.”

Hajdan hasonló felismerés nyomán verekedte be magát a rajz az iskolai tantárgyak közé. Az időpontot illetően az 1851-es esztendőnek van jelentősége, amikor is Londonban megrendezték az első vilákiállítást. Feljegyezték, hogy a legtöbb elismerést francia cégek kapták a bemutatott szerszámgépekért, valamint műszaki és kézműipari tárgyaikért. Fél Európa, de mindenekelőtt Anglia féltékeny lett a franciákra, akik sikereik titkát az iskolai és az iskolán kívüli rajzitanítás hatékonyságával magyarázták, ami megalapozta szakmunkásaik vizuális kultúráját. Ettől kezdve nemcsak Angliában, hanem Európa számos országában is előtérbe került az iskolai rajzitanítás.

Nálunk Eötvös József második minisztersége alatt (1867–1871) következett be a nagy áttörés a rajz elfogadtatásában, amikor is a művelődési kormányzat e tekintetben hármast cél tűzött ki maga elé: megteremteni Magyarország képzőművészetét; feléleszteni műiparát; az ezekhez nélkülözhetetlen iskolai rajzitanítást olyan színvonalra emelni, hogy abból a művészet és a műipar is állandóan táplálkozhatson, fejlődhesen.

Eötvös e rendkívüli feladatok megoldásával fiának, Lorádnak nevelőjét, *Keleti Gusztáv* (1834–1902) festőművészt bízta meg. Keleti két éves külföldi tanulmányút után, 1870-ben ha-

talmas, összefoglaló tanulmányt tesz le a miniszteri asztalra („*A képzőművészeti oktatás külföldön és feladatai hazánkban*”). Ebben egy életre szóló programot fogalmaz meg, melyet haláláig sikerült is megvalósítania: létrehozta a magyar rajzoktatást az elemi-től a mintarajztanodáig.

Mindezt az említett jubileumi emlékkönyvből veszem, amely a *Magyar Rajzitanárok Országos Egyesülete* alapításának centenáriumára, illetve újjászervezésének tizedik évfordulójára jelent meg a honfoglalás 1100. évében. Szerkesztette *Csőregh Éva*, az egyesület elnöke.

Nagy hagyományuk van a magyar művelődéstörténetben a ma is dívó évkönyveknek s az egy-egy intézmény történetéhez kapcsolódó jubileumi kiadványoknak. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumnak szinte teljes – több ezer példányból álló – gyűjteménye van a hazai középiskolák és más művelődési-oktatási intézmények évkönyveiből, úgynevezett értesítőiből. Műfaját tekintve az emlékkönyv, az iskolai évkönyv a történeti szakirodalom része, sokféle szálból sodort krónika.

Tartalmilag sok minden belefér az alkalomhoz kötődő kiadványokba, krónika, leltár, jelentés, tudományos dolgozat, statisztika stb., a legfontosabb azonban a történetiség. A gondosan összeállított évkönyv, emlékkönyv: visszapillantó tükör, közvetlen közelre és a távolabbi múltra egyaránt. Ilyen munka *Csőregh Éva* könyve is, amelynek az írásai érzékletes képet festenek egy százéves egyesület működéséről.

Keleti Gusztáv lendületes tevékenységének köszönhetően a „tagadhatatlan lendületben lévő honi rajzoktatás” társadalmi elismertsége fokozatosan emelkedett a múlt század

utolsó évtizedeiben. A millenniumi ünnepségsorozat részeként 1896-ban megrendezett II. országos és egyetemes tanügyi kongresszuson „rajz-oktatási alosztály” alakult, amely azonnal állást foglalt a rajztanítás során következő feladatairól, valamint arról is határozott, hogy „a rajztanárok egyesülete és szaklapja megalapítandó”.

Alapos előkészületek után végül is (76 taggal) 1897-ben alakult meg az egyesület, mely fennállásáig, 1942-ig széles körű szakmai tevékenységet folytatott; ekkor a háborús helyzetre való hivatkozással szüntették meg. Csöregh Éva így foglalja össze az első negyvenöt esztendő eredményeit: „Saját körükön belül szervezték meg továbbképzésüket; szaktanfolyamok, szemináriumok, felolvasó ülések, művésztelepi részvétel, kiállítások, múzeumi programok mellett rajztanítási vezérfonalakat, rajzos tanmeneteket adtak közre és vitattak meg.”

Negyvenhárom évi szünet után, 1985-ben újjáalakult az egyesület a sokoldalú (művész és tudós) *Nemcsics Antal* elnökletével. Főtitkár az újjászervezés elindítója s ma is az egyesület lelke – már elnöke –, Csöregh Éva. Az ő tevékenységük ugyanúgy sokrétű, mint az elődöké volt, kiállítások és alkotótáborok szervezésétől a tankönyvírásig terjed. Az évkönyv jól dokumentálja a gazdag szakszervezeti életet. Az egyesület tagjai részt vettek a nemzeti alaptanterv munkálataiban is, ők dolgozták ki a vizuális kultúrát felölelő művelődési területen az oktatás követelményrendszerét.

Van ennek a szép kivitelű emlékkönyvnek más érdeme is, nemcsak a magas ívű szakmai visszatekintés. A kötet második felét kitevő tanulmányokra, esszékre gondolunk, amelyek éles megvilágításba helyezik a rajztanítás alapvető módszertani és esztétikai kérdéseit. Így például a vizuális nevelés komplexitását alátámasztó tanulmány – a nemrég elhunyt *Drahoš István* írása – a vizuális-motorikus és a művészeti-esztétikai nevelést, az egzakttságot és a szemléletességet kapcsolja össze. Nagy érdeklődésre számíthat Balogh Jenő eszmefuttatása a művészet és a művészi megismerés tantárgypedagógiai helyzetéről. „Nem a művészet megismerése a cél, hanem a művészi megismerés módszerének az elsajátítása”, fejtegeti a szerző; szerinte a műelemzést ki kell szabadítani tantárgyi kötöttségeiből.

Elgépiesedett korunkban a társadalmi-gazdasági környezet gyakorlatias hatásai nyomán néha már azok sem hisznek az esztétikai nevelőhatások személyiségformáló erejében, akik legközelebb állnak a fiatalokhoz: pedagógusok és könyvtárosok. Egy ilyen hitet sugárzó, sokoldalú könyv, a jó tanárok megszállottsága és példája új erőt ad, s talán fölsorakoztatja a kételkedőket az esztétikai szépet hirdető és kínáló mellé, hogy a vizuális kultúra és a művészet szeretet is beépülhessen a nehézorsú emberek hétköznapjaiba, munkájába is.

P. Kovács Imre

TextLib

Kevéssel beéri, de sokat nyújt a *TextLib* integrált könyvtári rendszer. Egy vagy több felhasználót kiszolgálva a könyvtári munkafolyamatok széles körét támogatja. Alacsony árával valamint a szoftver- és a hardverkönyezettel szembeni igénytelenségével tűnik ki a teljesítőképességben hasonlóak közül: átlagos felépítésű személyi számítógépeken hálózati operációs rendszer nélkül is képes sokfelhasználós és többfeladatos működésre. A *TextLib* ismeri a latin betűk összes ékezetes változatát, a cirill és a görög betűket, valamint a speciális írásjeleket is. A könyvtári dolgozók és az olvasók eltérő tevékenységét a bejelentkezőtől függő menürendszer tükrözi.

Kezelhető dokumentumtípusok:

könyv, időszaki kiadvány, cikk, audiovizuális dokumentum, tanulmány, térkép, disszertáció, kotta, szabadalom, szabvány, kutatásjelentés, számítógépprogram, kézirat.

A rendszer ára a támogatott munkafolyamatoktól függ:

az egy felhasználót kiszolgáló változatnál 100 000-250 000.-Ft, a hálózatos kiépítésnél 200 000-1 000 000.-Ft.

Könyvtári munkafolyamatok:

- bibliográfiai feldolgozás (formai, tartalmi feltárás, kivonatkészítés)
- katalógusfunkciók (űrlapos keresés, találati halmazok kezelése, katalóguscédula-nyomtatás)
- olvasószolgálat (olvasók nyilvántartása, beiratkozás, kölcsönzés, előjegyzés, visszavétel, díjak kezelése, levelezés)

A *TextLib* készített bibliográfiai leírás megfelel az MSz 3424, besorolási adatai pedig az MSz 3440 szabványcsalád előírásainak.

E-mail levelező lista és programok lemásolása:

Aktuális hírekről szól a *TextLib* levelező lista. Használatához küldjön "SUBSCRIBE TEXTLIB <az Ön neve>" tartalmú üzenetet a LISTSERV@HUEARN.SZTAKI.HU E-mail címre.

A demo *TextLib*et és a regisztrált példány felújítására szolgáló állományokat a TRILLA vagy a PETRA rendszer segítségével lemásolhatja a TEXTLIB.DEM illetve a TEXTLIB.122 könyvtárból.

Felhasználóink:

- Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár	- Szolnoki Megyei Könyvtár
- A Külkereskedelmi Főiskola Könyvtára	- Békés Megyei Könyvtár
- Országos Kereskedelmi-Marketing Szakkönyvtár	- Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár
- A Budapesti Tanítóképző Főiskola Könyvtára	- Orosházi Városi Könyvtár
	- ...valamint további 140 könyvtár

InfoKer Számítástechnika-alkalmazási Kiszövetkezet

Cím: 1088 Budapest, Reviczky u. 3. - 1371 Budapest, Pf. 487

Tel: 138-4933/123 - Fax: 138-4933/202 - E-mail: H10023GRA@ELLA.HU

Hálózatfejlesztés, módszertani munka

A hálózatfejlesztés a korszak kategorikus imperatívusza volt, olyan örökölt feladat, amelyet nem lehetett tagadni, ha más célra emelt épületet – akár többször is – kellett könyvtárnak alkalmassá átalakítani. A szimplifikálás veszélyeit kerülgetve is ki kell mondani, – de nem emelve a művelődéspolitikai paternalista magasságaiba – a Békés megyében folytatott könyvtár korszerűsítéséhez a megyei könyvtári kezdeményezéseken túl a helyi akarat is szükségeltetett. A megyei könyvtári infrastruktúrájának alakulása elképzelhetetlen az 1985 előtti hálózatfejlesztés eredményei nélkül, amelyek négy alapvető szakmai feltétel mentén jelentek meg:

1. a könyvtár épülete és felszereltsége,
2. a könyvtár és állománya,
3. a könyvtári szakszemélyzet,
4. a könyvtári kiadványozás.

A könyvtár épülete és felszereltsége

A megyei művelődésirányítás könyvtárkorszerűsítési alapja 1981–83. között fokozatosan átalakult fűtéskorszerűsítési támogatássá, majd megszűnt. Nem szűnt meg azonban a települések szándéka könyvtáraik fejlesztésére vonatkozóan, amely 1989-ig a méltó épület könyvtári célú átalakításában valósult meg. (Nagyszénás 1985. április 11., Kondoros 1985. november 27., Gádoros 1986. március 15., Szarvas 1987. december 18., Gyula 1987. november 4., Dombegyház 1989. április 28., Zsadány 1989. december 22., Mezőkovácsháza 1990. november 30., Csorvás 1992. augusztus 23.)

Ennek ellenére: az alábbiakat olvashatjuk az 1988. évi hálózati munkáról szóló beszámolóban:

„Változatlanul eredménytelenül végződtek, visszhangtalanul maradtak a könyvtárak működési körülményeinek szintentartását, épület- és könyvvagyonának megővését biztosító megyei pénzalap visszaállítására tett törekvéseink. E pénzalap hiányában veszélyeztetve érezzük a megye ismert és elismert könyvtárkultúráját. 1970 óta ez az első év, amikor könyvtárfelújítás, bővítés nem fejeződött be és nem kezdődött el. Ellenkezőleg, alapterület csökkenés indult meg. (...) A tanácsok könyvtárpítési tervei megrekedtek Csorvás, Békésszentandrás, Kaszaper, Kunágota, Sarkad településeken. A legegyszerűbben megoldható bővítések is elmaradtak Kétegyháza, Lökösházán, Körösladányban, Ecségfalván. Bucsán a könyvtár fűtésére tett próbálkozások is elakadtak.”

1989-ben a szanazugói továbbképzés központi gondolata már az volt: hogyan artikuláljuk a települések lakossága könyvtári ellátásának fontosságát a többpárti demokráciában, a megdöntött rendszer öröksége pozíciójából.

1990-ben a hangsúlyok áttevődtek a települések lakossága könyvtári ellátásának szükségességének képviseletére, a könyvtárak fontosságának bizonyítására, az épületek továbbra is könyvtári célú hasznosításának védelmére. Ez a feladat tartós, új eleme lett a hálózati-módszertani munkának, ugyanígy az információgazdálkodás korparancsa, annak eszköztámogatása. A könyvtárgépesítés lehetősége ekkor már nemcsak szemináriumi dolgozatok témája, hanem a mindennapok munkája: pályázatok, új kapcsolatok működtetése, költségvetésen kívüli források elnyerése, szponzorok megnyerése.

A hálózatfejlesztés a könyvtárak méltó épületének a megyére vonatkoztatva 75%-os alapterületi ellátottsága, felújított épületállaga után a korszerűbb információs eszközök telepítésére, bevezetésére, alkalmazására kapott készletet.

A Békés Megyei Könyvtárban működő kölcsönzés nyilvántartó rendszer, kipróbált állományellenőrzési program, a TEXTÁR UK-adatbázis, valamint az előfizethető lemezes adatbázisok mind-mind magukban foglalják a területi elven működő központi szolgáltatásokat, érvényes szóval: a hálózatfejlesztés tartalmának újragondolását. A hálózatfejlesztés a gépesítés – xerox, fax, számítógépes hálózatok közkönyvtári bevezetését vállalta és végzi. 10 év alatt 16 településen 47 számítógép beszerzését, telepítését, programokkal történő ellátását végezte a hálózati és módszertani osztály, ez esetben a számítógépes információ szolgálat munkatársainak segítségével.

Általánosan is jellemző volt a módszertani osztály munkájára, hogy a hálózati feladatok ellátásában folyamatosan támaszkodott a megyei könyvtári osztályokra.

A könyvtár és állománya

A gyűjteményszervezés tekintetében nem hárult döntést igénylő feladat a hálózati és módszertani osztályra, hasonlóan így volt ez a belső, értsd a megyei könyvtárban folyó munkavégzést illetően évi, egy-két kivétellel: (állománytestek új helyének felmérése, az elhelyezés követhető rendjének kialakítása pl. folyóiratolvasó, RK; új szolgáltatás bevezetése, számítógépes információ szolgálat, állományellenőrzés számítógéppel, a pártolótagság, videóklub működtetése).

Döntő szerepe nem volt, de érvényes koordináló munkát végzett, amikor főléspéldányjegyzékét közreadta. Ld. a Kézikönyvek, Szépirodalmi és Ismeretterjesztő művek főléspéldányjegyzékeit, ill. a Könyvtári Jegyzések idevonatkozó cikkeit, valamint az állományalakítást segítő jegyzékeket – így a tájékoztatás legfontosabb forrásai a B-típusú könyvtárakban, a Békés megyei kiadványok évenkénti lajstromát, a Békés megyében megjelenő lapok jegyzékét, a könyvtárakról szóló publikációk cikkbibliográfiáját.

Itt említendő a könyvtári antikvárban biztosított elővásárlási jog, és a települési könyvtárak ilyen törekvéseinek támogatása.

Az évenkénti rendszeres állományapasztás igénylése, és a jogszabályi keretek által előírt állományellenőrzések előkészítése, később számítógépes program által történő segítése. A Szakszervezetek Békés Megyei Könyvtára állománya átvételében való részvétel, annak 33 települések az iskolai és önkormányzati könyvtárak közötti szétosztása.

A könyvtár és szakszemélyzete

Kerülgetve a leegyszerűsítés csapdáit a módszertani munka a hálózat könyvtárosainak szól. Ennek vannak – mint minden másnak – írásos-nyomtatásos, és az élő beszédre épített formái, amelyek gyakran jelennek meg együtt.

A Békés Megyei Könyvtár módszertani munkájában a primátust az élőbeszéden alapuló formák képviselték, ennek jobbadán csak leképzése volt az írásos-nyomtatásos megjelenítés. Élőbeszédre alapozó formák egyike a könyvtárak és fenntartóik időről időre történő rendszeres látogatása volt, ugyanígy a szakszemélyzet munkájának segítségét volt hivatott szolgálni az évenként megrendezésre kerülő – közöttük nem egyszer nemzetközi, országos, regionális bentlakásos továbbképzés megrendezése.

A továbbképzések, tanácskozások előadásait a Békés megyei könyvtárak hálózati híradója, a Könyvtári Jegyzések rendszeresen közölte. A sokak által kedvelt módszertani levél önálló kiadványokban megtestesülő műfaja nem tudott meggyökeredzeni. Az elmúlt 10 év alatt csendesen kimúlt.

A módszertan fontos szervező, egyeztető munkát végzett az alap- és középfokú könyvtáros képzésben. Hosszú volna felsorolni mindazokat az alkalmakat, amikor szakmai találkozásokra szervezett keretek között, – egész megyét átfogóan megyei könyvtári funkcióból került sor.

A könyvtári kiadványozás

Szép és költséges örökségévé vált az új könyvtárnak a kiadványok megjelenítése, amelyből a hálózati és módszertani osztály csak kis mértékben kapott feladatot. Markánsan elkülönült a könyvtár kiadói tevékenységének két síkja: a szépirodalmi és grafikai bibliofília, valamint a könyvtári szakmai kiadványok megjelenítése. Ez utóbbi a hálózat támogatásának igényével folyt. A meghívók, könyvjelzők, könyvtári tájékoztatók – taxatív felsorolhatatlan – mindig a megye közkönyvtári hálózata számára készültek és egyre apadó számban készülnek. A Békés Megyei Könyvtár kiadványai 1985–1995 c. az Évtizedkönyv részét képező lista szemléletes c tekintetben. Egészen 1994-ig kitapinthatók a bibliofil igényű füzet/könyvkiadás nyomai. Voltak igazán termékeny évek – így az 1985. 4 kiadvány, az 1987. 7 kiadvány, az 1989. 5 kiadvány, de az 1990–92. évek is elbírtak 4-4 munkát. Ezzel együtt a módszertan a hálózat számára a célszerű és szakmailag szükségesnek gondolt kiadványait évről-évre elkészítette. Ehhez a mérleghez hozzátartozik az is, hogy ezeknek a munkáknak a megjelenítéséhez sok esetben költségvetésen kívüli források kellettek, és lettek. Lesznek-e? Reméljük.

Csobai László

A tanszéki könyvtárak problémáiról

Bármely tudományág művelésében a könyvtárnak alapvető szerepe van. Így van ez az orvostudomány esetében is.

Az orvostudomány rohamos fejlődése, az információáradat megsokszorozta az orvostudományi szakkönyvtárak jelentőségét. Az információk közvetítésében, átadásában a hálózati, *tanszéki* könyvtáraknak is egyre nagyobb szerepük van. Az *orvosi könyvtárak*, mint szakkönyvtárak a gyógyító, oktató és tudományos munka szolgálatában állnak.

A *Semmelweis Orvostudományi Egyetem* és klinikáinak gyógyító, oktató és kutató munkájában meghatározó szerepe van a *Központi Könyvtárnak*.

A Központi Könyvtárral szorosan együttműködve tevékenykednek a *tanszéki könyvtárak*.

Visszatekintés a múltba

Több évtizedes gyakorlat, hogy az egyes tanszékek érdeklődési területüknek megfelelően szakkönyvtárakat létesítettek.

A tanszéki könyvtárak kezdetben alig különböztek a professzor magánkönyvtárától. Eleinte a Központi Könyvtár nem nézte jó szemmel az ilyen könyvtárak keletkezését, amelyet nem tudott kellőképpen ellenőrzése alatt tartani. Ennek ellenére a tanszéki könyvtárak egyre jobban fejlődtek. Ehhez hozzájárult, hogy a Központi Könyvtár egyre nehezebben tudta az olvasókat kielégíteni. Lehetet-

len volt lépést tartani a *specializálódás* következtében fellépő hatalmas könyv- és folyóirat-mennyiséggel.

A *tanszéki könyvtárak* létrejötte a tudományok specializálódását követte. Ezekben a könyvtárakban számos olyan kiadvány van, melyek az egyetem Központi Könyvtárában nem találhatóak meg.

A tanszéki könyvtárak helyzete a hálózatok megszervezése előtt elég siralmas volt. Volt olyan könyvtár, ahol sem állománynyilvántartás, sem katalógus nem volt. Nagyon sok esetben szakképzetlen könyvtáros volt az értékes gyűjteményű szakkönyvtárban, és szakértelem hiányában a gyűjteményben lévő információ kiaknázatlan maradt a szakterület számára.

A hálózati munka megszervezésekor *Hálózati és módszertani csoport* jött létre, melynek az volt a feladata, hogy segítse, támogassa a tanszéki könyvtárosok munkáját. A rendszeres kapcsolattartás és együttműködés jelentette a *könyvtárhálózatot*.

A Központi Könyvtár és a tagkönyvtárak kapcsolata többféle lehet:

- *önkéntes együttműködés* (a tanszéki könyvtárak önállóságukat teljes mértékben megőrzik),
- központosított (a tagkönyvtárak a Központi Könyvtár szoros részeként működnek),
- *szakmai irányítású* (a Központi Könyvtár mint hálózati központ irányítja az együttműködést, meghagyva a tanszéki könyvtár önállóságát).

A SOTE Központi Könyvtár és a tanszéki könyvtárak kapcsolatára a szakmai irányítás jellemző. Olyan együttműködésre van szükség, ahol az intézeti könyvtár függetlensége megmarad, de hálózati formájánál fogva szorosan a Központi Könyvtárhoz tartozik.

Mi a helyzet jelenleg?

A tanszéki irodalom nem csupán a tanszéki munkát szolgálja.

A tagkönyvtárakra jellemző, hogy mindenfajta könyvtári munkafolyamat megtalálható benne „miniatűrben”.

Jelentőségüket kiemeli az a tény, hogy a tagkönyvtár ismeri legjobban olvasóinak irodalmi szükségleteit. Az itt felmerülő egyedi igényeket talán helyben lehet a leginkább kielégíteni.

Sajnos még ma is előfordul, hogy tanszéki könyvtárban csak megbízott könyvtáros működik. E megbízott könyvtárosok képzettsége, fő munkaköre vegyes képet mutat. Van közöttük adminisztrátor, technikus, biológus stb. Ennek megfelelően az állomány feldolgozása, a nyilvántartások vezetése nem az előírások szerint történik. Néhány tanszéken még ma is „divat”, hogy a könyvtáros titkárnós-kodik vagy egyéb adminisztrációs munkát végez, csak éppen könyvtári teendőkhöz nem jut. A kedvezőtlen körülmények, nevezzük tradícióknak, nehezítik a könyvtáros szakmai törekvéseit, a korszerű könyvtári szolgáltatásokra való átváltást. Nem utolsó sorban rontják a szakma presztízsét. Gyökerci a múltból erednek, abból az időből, amikor még a csekély állományú könyvtárak élére a munkahelyi vezetők környezetükből megbízottakat jelöltek ki. A tudományok fejlőd-

tek, a könyvtárak állománya növekedett, a könyvtárvezetés színvonala azonban nem javult.

Ma a sokat emlegetett információrobbanás olyan mennyiségű új adattal látja el a szakembert, hogy annak folyamatos feldolgozása jól képzett könyvtáros segítsége nélkül szinte megoldhatatlan.

A könyvtár mint információtár teljesen más, mint a korábbi korok könyvtára. A jól működő könyvtárak nem könyvraktárak, hanem olyan alkotóműhelyek, ahol érezni lehet azt az atmoszférát, amely a könyvtári kutatómunkának sajátos értékét adja.

Az ismeretek gyors bővülése szükségszerűen egyre nagyobb követelményeket támaszt a könyvtárakkal szemben. Új perspektívák kihívásának kell eleget tenni, korszerűsíteni, gépesíteni a szolgáltatásokat.

A tudományos munkák készítésében, az irodalomkutatás fáradtságát, szakértelmet kívánó munkájában az orvos segítőtársa a könyvtáros.

A világon évente mintegy 20-25 000 orvosi, egészségügyi folyóiratban kb. 1,5 millió közlemény jelenik meg.

A gyors, hatékony információszolgáltatás korszerű eszköze a számítógép.

A tanszéki könyvtárosoknak is fel kell készülniük arra, hogy nemcsak hagyományos könyvtári munkát kell rutinszerűen ellátniuk, hanem a gyorsuló idő gyorsuló követelményeinek is meg kell felelni. Feladatuk középpontjában az olvasó gyors tájékoztatása kell, hogy álljon.

Természetesen a feldolgozással járó rutinmunkákat sem lehet elhanyagolni, hiszen a jó tájékoztatás eszköze a jól szerkesztett katalógus, a pontos és megbízható nyilvántartások.

Jó műszer nélkül a sebész sem tud operálni, és korszerű diagnosztikai eszközök nélkül a betegség sem állapítható meg.

Az új követelmények új tudást igényelnek az információ közvetítőtől, a könyvtárostól.

Milyen a mai társadalom könyvtárosképe?

A könyvtárhasználó nagyobb része olyan személyt lát a könyvtárosban, aki elintézi a kölcsönzéssel, helyben olvasással, fénymásolással kapcsolatos technikai tennivalókat.

A könyvtárosság megítélésének bizonytalanságát az a folyamat hozta magával, amely a könyvtári „nagyüzemek” kialakulásához, munkakörök tagolódásához vezetett. Megjelentek azok a munkakörök, melyek a könyvtárosi munka infrastrukturális hátterét adják. A könyvtárakban alkalmazott nem könyvtáros munkatársak jelenléte tovább növeli a bizonytalanságot a könyvtárosság mibenlétéről.

Az információhordozók, az információk és az olvasók közötti közvetítő szerepet betöltő személy volt és maradt a könyvtáros, akinek hivatása teljesítéséhez éppúgy szükség van a források (tudományok) ismeretére, mint a könyvtári-információs technikában való jártasságra.

Ma a könyvtári munka rangját magasabb mércével kell mérni.

A tanszéki könyvtárak nem elszigetelt kiszolgáltató intézmények. Az orvosi könyvtárosnak együtt kell működnie a kutatóval, az oktatóval, a gyógyító orvossal, részt kell vennie az országos könyvtári életben.

A könyvtárak közötti együttműködésről

Ma már egyetlen könyvtár sem képes az olvasói igényeket saját állományából kielégíteni. Az együttműködés a könyvtárak történetén végigvonuló sajátosság. Ezt az évtizedek óta eredményesen működő rendszert társadalmi szükséglet hozta létre, és ez a társadalmi szükséglet az utóbbi években meghatározódott.

Egy könyvtár csak akkor lesz hajlandó együttműködni egy másik könyvtárral, ha ahhoz valamilyen érdeke fűződik. Ha érdek nincs, együttműködés sincs.

Jelenleg helyenként az együttműködésnek olyan öntörvényű szabályai, mozgásformái alakulnak ki, melyek ellentmondásokat, konfliktushelyzeteket teremtenek.

A hálózatban egyre több a gazdátlan könyvtár, ezeknek a könyvtáraknak a gyűjteménye hozzáférhetetlen a szakterület számára. Az együttműködést számos esetben nehezíti a nem körültekintően megválasztott könyvtáros személye is.

Azok a könyvtárak, amelyek a hálózati együttműködésben megbízható partnerek, igényes szakmai vezetés mellett, jól feltárt állománnyal és a könyvtár működését támogató fenntartóval rendelkeznek.

Mit kell tenni ahhoz, hogy az olvasó bejöjjön a könyvtárba?

Fontossá kell tenni magunkat, image-t kell teremteni, ajánlani a könyvtár szolgáltatásait (írásban, szóban), figyelni kell az igényeket, a potenciális igényeket is.

Hogyan válik valaki olvasóvá, milyen motivációk befolyásolják?

A motivációk többfélék lehetnek:

- tudományos igény kielégítése;
- önmegvalósítás, hivatásérzet;
- munkahelyi hatás.

Például a medicina sajátos területe az intenzív betegellátás. Az, aki intenzív betegellátásra szorul, igen súlyos, gyakran életveszélyes állapotban van. Cselekvésre kevés idő áll rendelkezésre. Az adott probléma megoldásának „tétje” sokszor maga az „élet”.

Az ilyen végletekig kielezített helyzetekben egy jó információ igazi „mentőv” lehet. Még a tapasztalt szakorvosnak is rendszeresen fel kell készülnie a „kritikus helyzetekből”, a betegből.

A rendszeres olvasás lehetővé teszi az információk differenciálását, minőségének megállapítását.

Szent-Györgyi Albert mondta: „Nézetem szerint a fej gondolkodásra való. A könyv pedig arra, hogy ne kelljen mindent a fejben tartani. Azt sokkal egyszerűbb a könyvtárban tartani.”

A tanszéki könyvtárakban tárolt információhordozók közül a nyomtatott dokumentum, elsősorban a könyv és a folyóirat az, ami alapvetően meghatározza az állomány gerincét.

A jövő a gépi információ. Cél az információs infrastruktúra kiépítése. A számítógépes információszolgáltatás ma már minden könyvtárban nélkülözhetetlen. Az adatbázisok az olvasók hagyományos irodalomkutatási szokásaihoz igazodnak.

1992-ben a SOTE Központi Könyvtárának online CD-ROM szolgáltatása a tanszéki könyvtárak számára is elérhetővé vált. Jelentősen megnőtt az egyetemi számítógépes hálózatba (SOTNET) kapcsolt intézetek száma. Közben a tanszéki könyvtárak az IIF (Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program) országos hálózatába is bekapcsolódtak, lehetővé vált az elektronikus levelezés nemcsak országon belül, hanem határon túlra is.

A tagkönyvtárak számára jelenleg elérhető adatbázisok a Medline, a Current Contents és a Science Citation Index. Ezekben a bázisokban téma szerint kereshetnek az olvasók, de lehetőség van arra is, hogy szerző neve, forrás stb. alapján is vizsgáljanak egy adott időszakot. Igen népszerűek, mivel a cikkekhez tartozó összefoglalók segítséget nyújtanak a legrelevánsabb cikkek kiválasztásában.

Összegezve: a feltételek adottak ahhoz, hogy a tanszéki könyvtárak is bekapcsolódjanak a gyors és hatékony tájékoztatás elektronikus rendszerébe. Ezek a

könyvtárak a korszerű információszolgáltatás mellett megtartják a klasszikus tevékenységüket is, mint pl. a szakirodalom beszerzése, kölcsönzés, reprográfiai szolgáltatás, tájékoztató munka stb.

Milyen a jövőkép? Milyen tényezők befolyásolják az orvosi könyvtárak fejlődését?

A fejlődést meghatározó motivációk:

- az orvostudomány fejlődése;
- a fenntartó támogatása (egy intézmény csak akkor áldoz könyvtárára, ha szellemi tőkéjének potenciális hordozóját látja benne);
- az olvasók, felhasználók igényessége.

Ahhoz, hogy az orvostudomány területén működő könyvtárak szakmai színvonala megfeleljen a diszciplína elvárásainak és a jövőben is segíteni tudja a gyógyítást, az oktatást és a tudományos munkát a személyi és anyagi feltételek mellett a hálózat tervszerű fejlesztésére és korszerűsítésére is szükség van.

A hálózati együttműködést könyvtári jogszabály írja elő. A könyvtárosok munkáját segítő és támogató Hálózati és módszertani csoport(ok) megszűnése, a szakmai irányítás hiánya nagyobb önállóságot kíván a könyvtárosoktól. Olyan hálózati központokra van szükség, amelyek szakmai és erkölcsi támogatást tudnak nyújtani.

A könyvtári rendszer átszervezése, az új könyvtári törvény kidolgozása a jövő feladata.

*

Összegezve: a ma társadalmának sem lehet más az érdeke, mint az, hogy biztosítsa a könyvtárak működési feltételeit. Könyvtárak nélkül, az információkhoz való gyors hozzáférés nélkül nem képzelhető el modern társadalom.

Ahhoz, hogy a jövő korok könyvtárosainak tekintélye legyen és tevékenységük fontossága nyilvánvalóvá váljon, anyagi és erkölcsi támogatás kell.

De addig is tevékenységünk mottója legyen az alábbi Markusovszky-idézet:

„Ha valaki nem lehet a fény forrása, akkor legalább lámpavivőként világítsa meg mások útját.”

Kövesháziné Muntyán Alexandra

Idén is lesz könyvfesztivál!

A fővárosunkban megtartott nemzetközi programok között az elmúlt két évben – mind a hazai, mind a külföldi résztvevők véleménye szerint – a leg-sikeresebbek közé tartozott a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál eseménysorozata.

A rendezvény élvezi Budapest és Frankfurt am Main testvérvárosi együttműködésének előnyeit és idén külön érdekességet kölcsönöz neki az tény, hogy része lesz a honfoglalás 1100. évfordulójához kapcsolódó nagyszabású kulturális programnak.

A sorrendben 3. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválra 1996. április 27–30. között kerül sor a Budapesti Kongresszusi központban. A fesztiválon az első két alkalommal több mint 30 ország 500 kiadója jelent meg, mintegy 100 000 kötetnyi kiadványával, a látogatók száma pedig mindkétszer meghaladta a 20 000-et.

A rendezők elhatározott szándéka, hogy minőségi szolgáltatásokat, nívós szakmai programokat is kínáljanak a kiállított könyvek mellé. Ennek megvalósítása céljából többek között – a tavalyi sorozat sikerén felbuzdulva – újra megbízták a Tabula Ráza Bt-t a Fesztivál könyvtáros Klubja programjának kialakításával.

A Könyvtáros Klubot szervezők terveik között szerepel előadásokat és bemutatót tartalmazó könyvtári szoftver-nap, cég- és termékbemutatók, CD-ROM/Multimédia bemutató és az INTERNET használati lehetőségeit demonstráló előadássorozat. Ezekon kívül ankétot tervez az állománygyarapítás időszzerű problémáiról, valamint a köteleispéldány szolgáltatás és -szétosztás évek óta megoldatlan helyzetéről. Konkrétumok ma még nehezen fogalmazhatók meg; hiszen a programokra való jelentkezés egyelőre nem zárult le.

A tavalyi gyakorlathoz hasonlóan a Könyvtáros Klub programjaira jelentkező kollégák a Fesztiválra ingyenes belépővel juthatnak be. Tárgyalások folynak arról is, hogy a könyvtárosok a Fesztiválon 30% kedvezménnyel vásárolhassanak a kiadók kínálatából.

A cél az, hogy a 3. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál a kiadók, a kereskedők és az olvasók mellett a könyvtárosok ünnepe is lehessen.

Tabula Ráza Bt.

Tevell Judit
(Tel. és fax: 138-9249)

Lőrincz Ferenc
(Tel.: 167-23-33)

Levelező képzés az ELTE TFK-n

Az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar Könyvtár-Informatikai Tanszéke lehetőséget teremt a felsőfokú szakképzettséget igénylő, könyvtárosi munkakörben dolgozók számára a továbbtanuláshoz, a főiskolai könyvtárosi oklevél megszerzéséhez.

*

A levelező képzés 4 éves, egyszakos, tartalma és követelményei azonosak a könyvtár szak nappali tagozatán érvényes tantervvel. Ehhez közismereti tárgyként a résztvevők kötelezően filozófiatörténetet, szociológiát, közgazdaságtani ismereteket tanulnak. Államvizsgára az a szigorlatokat és vizsgakövetelményeket teljesítő, középfokú nyelvvizsgával rendelkező hallgató bocsátható, aki elfogadott szakdolgozatot készített. (A nyelvvizsga bármikor letehető, erre egyénileg kell felkészülni.)

A jelentkezőt a munkahelyének kell javasolni, amely vállalja, hogy az oktatás ideje alatt biztosítja a konzultációkon és vizsgákon való részvételt. A foglalkozások hetente egy alkalommal egész nap – előreláthatólag pénteken – lesznek.

A jelentkezés előfeltétele az érettségi és könyvtári munkakör betöltése. A *felvételi vizsga* írásbeli és szóbeli részből áll. Ezen ismerni kell a – A könyvtár kezelése. (3. átdolgozott és bővített kiadás. Szerk. Katsányi Sándor. Bp. 1990) és Csapodi Csaba – Tóth András – Vértesy Miklós: Magyar könyvtártörténet. (Bp. 1987) című műveket, valamint a legutóbbi 1-2 év könyvtári szaksajtóját.

A képzés minimum 15, maximum 25 fővel indul. A hallgatóknak a törvényben előírt összegű *tandíjat*, valamint *képzési hozzájárulást* kell fizetniük. A képzési hozzájárulás összege félévenként kerül megállapításra, az 1996/97-es tanév I. félévében 20 000.- Ft.

Jelentkezési határidő: 1996. május 15. A jelentkezési okmányokat és a felvételi eljáráshoz csekket az ELTE TFK (1075 Bp., Kazinczy u. 25–27.) tanulmányi osztályán, vagy a Kar portáján lehet beszerezni. A képzésről további információkat az ELTE TFK Könyvtár-Informatikai Tanszéke ad a 267-9267/139-es telefonszámon, hétköznaponként 9–12 óra között.

Egy régi könyvtáros-mohikán emlékeiből

Ahogy lehet(ett)

3.

Hospitálás a Népkönyvtári Központban és az MTA Könyvtárában

Ahogy vártam, más régi könyvtáros-mohikánokat is szólásra bírt e sorozat. Mielőtt folytatnám a sorozat 2. száma szerint a népkönyvtári történetkéket, ezekhez kapcsolódva hívott fel Kiss Jenő, a FSZEK főigazgatója. Figyelmeztetett, hogy nem egészen jól emlékszem mindenre a Guszev utcai kombinátról. Ösztönöztem, írja le, ahogy ő emlékszik a dolgokra. Ez megtörtént és a sorozat jelen számában levelét „Függelék”-ben adom közre. Megemlítem egyébként, hogy maga Kiss Jenő néhány társával (Vilmon Kati, Polónyi Péter nevei jutnak eszembe) a Népkönyvtári Központban hospitált, mint szépreményű könyvtáros, mondhatni, ott kezdte pályafutását.

De jönnek is az asszociációk, ha nem is hospitálás rendszeréről, hanem, hogy honnan került ki – adott esetben az Akadémiai Könyvtárból – jónéhány a tudományban és a szakmai közéletben idővel nevet szerzett kolléga. Bizonyos fokig ez is fokmérője egy intézmény minőségének. Nem azokra gondolok, akik a történelem vaspatájának rúgására könyvtárban kötöttek ki (szép számmal voltak és több esetben nagyon jól is tett ez a szakmának), vagy nem tudtak elhelyezkedni és azért voltak átmenetileg könyvtárosok (mint pl. Weöres Sándor az Akadémián).

Tehát a teljesség igénye nélkül: három-négy vezető egyetemi ember, köztük egy MTA-tag): betűrendben *Maróth* Miklós (a Katolikus Egyetem dékánja, óorkutató), *Sebestyén* György (ELTE/BTK docens), *Vargyas* Péter (a Katolikus Egyetem intézeti igazgatója, orientalista), *Wojtilla* Gyula (JATE tanszékvezető, orientalista), továbbá *Villangó* István (MKM volt közgyűjteményi főosztályvezető, jelenleg az OPKM egyik vezető munkatársa). Ugyan nem hospitálási jelleggel, de ebben a könyvtárban dolgozott és innen került vissza egyetemi pályára professzorként *Ferenczy* Endre (ókori jogtörténet) vagy *Körmendy* Adrienne (levéltáros-történész, diplomata Varsóban), *Kamarás* István (vallásszociológus). És se szeri se száma azoknak a volt akadémiai kollégáknak, akik nem főállásban, de valamilyen minőségben résztvesznek a felsőoktatás munkájában.

Elég is ennyi, mielőtt túlzott elfogultságot tétéleznének fel rólam (persze, hogy a legjobb indulatú elfogultság munkál bennem, nem is hiszek a nagy szerénységben és a hűvös távolságtartó „objektív” beszámolómban). Egy saját „gyártású” aforizmával:

„A szerénységről többnyire nem tudni, mit takar, a hiúságról legalább azt tudni, hogy mit akar”, ami nem azt jelenti, hogy csak túlfűtötten lehet megemlékezni saját dolgainkról, mivel „Csak korlátoltan lehet korlátlanul hinni”.

Nos, térjünk vissza Rabelais-vel szólva a birkáinkhoz („revenons à nos moutons”), azaz a „mellébeszélésből” népkönyvtári történetkéhez.

Ambuláns össz-népi katalogizálás

Az állami közkönyvtári hálózat létrejötte után (erről a sorozat 2. számában volt szó), bizonyos mértékű konszolidálódás (személyzet, szakember, állomány) következett be, de viszonylag hamar kiderült, hogy az állomány hozzáférésehez, legalábbis a megyei könyvtárakban katalógusok kellenek. De hogyan kell ezeket létrehozni, tapasztalatok, segédkönyvtárak nélkül? Az NK-t a nagy „raci” (akkor nem Bokros-csomagnak hívták a nagy racionalizálást) idején 1953-ban megszüntették – szerintem elhamarkodottan. Az OSZK Módszertani Osztálya vett át néhányunkat, de NK-szellemben folytak a munkák, azaz, a régi bevált személyi-kollegiális kapcsolatokkal. Az NK volt három munkatársát a Szervezési Csoportból *Annus Olgát* (a későbbi Sipter Gézáné, Szekszárdon hunyt el), *Kovács Jóskát* (őzdi káder, OSZK-munkatársaként Zircen hunyt el) és e sorok íróját érte az a megtiszteltetés, hogy *Durza Sándor* (volt tanárunk) felügyelete alatt a „*Szabó Károly*” és a „*Petriket*” magunkkal cipelve elkezdjük az össz-népi katalogizálási programot. A *szolnoki* megyei könyvtárban kezdtük, majd *Pécs*ett folytattuk. Hozzáteszem: mi magunk sem voltunk igazán szakemberek, egyet-mást elsajátítottunk ugyan az OSZK Katalogizálási Osztályán. Igényes és tiszteletet igénylő (sőt előíró) hely volt ez. Heteket töltöttünk vidéken. Még mindig kényes helyzetben voltam az 50–51-es évek „peregrináció”-jából kifolyólag, de nekem rövid idő után elment a kedvem az OSZK-tól (személyes história), úgyhogy csak az említett két könyvtárat boldogítottam a címfelvétel rejtelmével. De azt hiszem, megvetettük az alapját a közművelődési könyvtárak katalogizálásának.

Függelék: Kiss Jenő január 24-diki levele a szerzőhöz

„Szívesen és örömmel olvastam „Ahogy lehet(ett)” c. visszaemlékezéseidnek immár második részletét. De nem állhatom meg, hogy fel ne hívjam figyelmedet: emlékezeted néha rosszul működik. Így például a legutóbbi részben írottakkal ellentétben a KMK-t nem lehetett a NK (Népkönyvtári Központ) tudományos háttérének tekinteni, hiszen a KMK 1959-ben jött létre, akkorra pedig az NK már régen (ha jól emlékszem, 1956-ban) megszűnt.

A Guszev utcai „könyvtári kombinátban” sem lehetett ezek szerint együtt a két intézmény. A NK mellett az OSZK Módszertani Osztálya (egyébként Sallai István vezetése alatt) működött ebben az épületben, ha úgy tetszik, annak tudományos háttéréként. Még akkor is úgy hívták, amikor 1956-ban a Múzeum utca 3. sz. alá költözött. Ott alakult át 1959-ben OSZK-KMK-vá, amikor *Sebestyén Géza* volt az OSZK főigazgató-helyettese, aki tehát a Guszev utcában nem működhetett Sallaival együtt, hiszen ekkor még a Műegyetemi Könyvtár igazgatója volt.

Egészen pontosan emlékszem ezekre a dolgokra, hiszen 1956. január 1-től az OSZK Módszertani Osztályának munkatársa voltam, a Guszev utca 1-ben, az osztállyal együtt költöztem a Múzeum utca 3-ba, ahol is 1960 őszéig dolgoztam, előbb a Módszertani Osztály, később a KMK munkatársaként.

Megismétlem, örömmel olvastam emlékezéseidet és remélem, olvashatom folytatásait is.”

Barátsággal üdvözöl

Kiss Jenő

R. Gy. lábjegyzete a levélhez:

Minden bizonnyal nemcsak a fenti levélben közölt korrekciók pontosítják az emlékezést – ha nem is mindenben – hanem az elkövetkezőkben is előfordul(hat)nak tévedések, különösen a 40 év távlatából felidézett dolgokat illetően.

Kiss Jenő leveléhez, amikor a KMK-t jelöltem meg az NK tudományos háttéréül, valójában így volt, csak akkor még Módszertani Osztálynak hívták. Az NK 1953-ban szűnt meg, nem 1956-ban, itt a korrekciót kell korrigálni. Végül Sebestyén Géza: függetlenül attól, hogy az általam jelzett időszakban valóban a Műegyetemi Könyvtár vezetője volt a Guszev utcai „könyvtári kombinátban” is működött, Sallai Istvánnal együtt dolgozott a könyvtárosok kézikönyvében.

És ha szabad egy önkorrekciót a sorozat 2. számában közöltekhez: a tatabányai megyei könyvtár igazgatója nem Tóth, hanem *Horváth Géza* volt.

(folytatás: *Kísérlet az OSZK „zanzásítására” a Várban és egyéb könyvtárépítészeti örömök.*)

Rózsa György

KITÜNTETÉSEK

A Magyar Köztársaság elnöke – a miniszterelnök javaslatára – a Magyar Kultúra Napja alkalmából a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje (polgári tagozat) kitüntetést adományozta *dr. Domsa Károlynénak*, az MTA Könyvtára főigazgató-helyettesének, szakmai munkája elismeréseként.

A Magyar Köztársaság elnöke – a művelődési és közoktatási miniszter előterjesztésére – a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (polgári tagozat) kitüntetést adományozta, kiemelkedő munkájuk elismeréseként *dr. Büky Bélánénak*, az MTA Könyvtára osztályvezetőjének, valamint *Fekete Gézánénak*, az MTA Könyvtára osztályvezetőjének.

A kitüntetetteknek melegen gratulálunk.

Egy másik dimenzió

Mottó: „...személyes felelőssége tudatában ki-ki igyekezzon helytállni azon a poszton, ahova az élet állította. Oktasson, szervezzon, alkosson, még ha összedettségét jelenünk pokla jócskán megholygatta is.”

(Utasi Csaba: Aki nem lép egyszerre... Híd, 1994. január–április, 27. old.)

Mit kellene tenni...

Régóta foglalkoztat bennünket a gondolat, mit és hogyan kellene tenni annak érdekében, hogy a könyvtár, Einstein szavaival élve: „belső gyarapodást hozzon sok értékes embernek, és szabadítson meg jónéhányat a lét-szanatórium szegénységéből.” (Albert Einstein: Hogyan látom a világot? Bpest, Gladiátor Kiadó, 1994., 41. old.)

Először is: mit jelent?

Először is megkíséreltük megfogalmazni-feltérképezni, mit jelent számunkra, mit jelent mások számára a könyvtár. Mi az, ami miatt folyton azon kapjuk magunkat, hogy olvasunk, jegyzetelünk, olvasunk, jegyzetelünk... Miért van az, hogy a könyvek pusztá közelsége is jóleső érzéssel tölt el, a tőlük való kényszerű távollét pedig akár kínzó hiányérzetet is okozhat?

Egy kedves barátónk, aki 10 évig könyvtáros volt, egyszer elmesélte az álmát. Ez az álom közvetlenül azután látogatta meg, hogy a könyvtárból más munkahelyre ment át.

Álmában tehát szívettépően sírt, mert nem mehetett be a könyvtárba és nem emelhetette le többé a polcra a szívének oly kedves könyveket.

Először meglepődtünk az álmon, hiszen barátónk továbbra is ugyanabban az intézményben dolgozott, csak immáron tudományos kutatóként, s a könyvtárat ezután is használhatta. Miért élte át álmában mégis a kirekesztettek szomorúságát? A könyvek fizikai közelsége, az, hogy állandóan a kezünk ügyében vannak, hogy bármikor szóba állhatunk velük, ilyen életbevágóan fontos lehet az embernek?

Évekkel később magunk is megtapasztaltuk, milyen érzés „könyvtáron kívül” élni. Legközelebbi rokonaink próbáltak a háború kitörése után rábírní, maradnánk velük, biztonságban, külhonban, valahol fönt, Európa északibb részén. Két hét volt csak, amennyit kibírtunk, s lélekszakadva igyekeztünk vissza, a bizonytalanba, könyveink, barátaink, otthonunk felé – haza.

Megtaláltuk a választ

A minap az Alföld tavaly novemberi számában Juhász Erzsébet írását olvastuk, melyben többek közt arról töpreng, jelenlegi helyzetünkben, a világnak eb-

ben az elvadult, eldurvult részében vajon miért is kapaszkodik a nyári vakmelegben néhány elolvasásra kijelölt könyvbe meg a jegyzetfüzetébe. Idézem: „...mivégre is jegyzetek én itt? E könyvekről nincs szándékomban írni, s bármennyire rossz is a memóriám, annyira mégsem rossz, hogy ne találjak rá a fontos részekre, hisz a saját könyveimből jegyzetek, s a leghangsúlyosabb részeket rendre megjelöltem ceruzával.

Egyetlen válasz van rá: amíg olvasok és jegyzetek, otthon vagyok, megvan minden ízében belakhatóan a hazám. Pontosan úgy, ahogy Esterházy Péter határozta meg az illékony, veszendő, s mégis minden másnál valóságosabb fogalmat: „Hazára minden embernek szüksége van, persze nem olyanra, amilyennek a primitív, melldöngető hazafi képzele, olyanra sem, mint a vallásé, vagyis holmi túlvilági haza bágyatag ízelítője, nem, az embernek olyan haza kell, ahol talaj, munka, barátság, pihenés és szellemi befogadóképesség egyetlen természetes, kiegyensúlyozott és rendezett egészet, sajátos és egyéni világmindenséget alkot. A haza legjobb meghatározása: a könyvtár.”

Nos, megtaláltuk a választ, mit is jelent számunkra és mások számára a könyvtár. Tehát hazát. „Szellemi hazát”, „hazát a magasban”, ahogyan nagyjaink előtünk már megfogalmazták, vagy ahogyan mi fogalmaztuk meg: egy másik dimenziót, melyben igazán otthon vagyunk.

Mit lehet tenni?

Mármost mit lehet tenni egy egyetemi könyvtárban annak érdekében, hogy fiataljaink egyszer általa haza találjanak, hazára találjanak? Először is megszereztetni velük a könyvtárat.

Szolgálni emberként is őket, szívesen vállalva a nem kimondottan könyvtárosi teendőket is. Üzeneteket továbbítunk; külön arra kijelölt helye van az egymás számára otthagyzandó jegyzeteknek, tárgyaknak, leveleknek. Úgyes-bajos dolgokat segítünk intézni, kérvényt fogalmazni, szép szerelmes verset keresni... Fiókunk mélyén mindig van tű, cérna, Hansaplast, fájdalomcsillapító...

Jó emberi viszonyokat kialakítani

Magatartásunkkal, viszonyulásunkkal is igyekszünk elérni, hogy aki a könyvtárban van, érezze, hazaért, otthon van.

Oda jönnek a sikeres vizsga örömeivel, ott lelnek vigaszt, ha ezúttal nem ment, s van, aki előtte jön, bátorításért. A megtépzott önbizalmat ott „renoválják”, a nem létezőt építgetik. Nem dorgálják meg azt, aki fárasztó utazás után (mert még nincs a városban lakása) a hideg teremben a padra borulva elalszik. Nem ébresztik fel. Kabátot terítenek a hátára, meg ne fázzon.

Szellemi higiéné

A könyvtárban gyomláljuk a negatív gondolatokat, beidegződéseket, az úgysem sikerül-féléket, és ültetgetjük helyettük a pozitívakat, úgymint: eszembe fog jutni minden, amit tanultam, jó kérdést kapok, tudok majd összpontosítani, higgadt és összeszedett leszek... Ez rendkívül fontos, hiszen, és itt Hamvas Bélát

idézem: „...mindaz, amit az ember gondol, az ember léthelyzetének ízét felszívja és életének minden mozzanatát kvalifikálja.” (Hamvas Béla: Tabula Smaragdina, 89. old. Szombathely, Életünk, 1994.)

A személyes élet színvonalának emelése

Haza tehát, otthon, másik dimenzió, ahol tér és idő nem korlátoz bennünket, ahol megszólítanak minket a könyvek, s mi is megszólíthatjuk őket. Ahol, örökös tanítványokhoz, megérkezhet hozzánk saját mesterünk, akit szellemi érettségünk jelenlegi fokán kiérdemeltünk.

Tehát haza, vagy egy másik dimenzió, mely mindenkié, aki hajlandó az odáig vezető hosszú utat megtenni; aki valamilyen belső készletre szívósan keres-kutat, bekapcsolódva ezáltal e másik dimenzió vonzaskörébe. A személyes élet minősége, színvonala változik itt meg, aminek fontosságáról Hamvas Béla a következőket mondja: „Nem a dologi tudást kell növelni, hanem a személyes élet színvonalát kell emelni. Ha a dologi tudás nő, a személyes élet színvonala süllyed, de ha a személyes élet színvonala emelkedik, nem a dologi tudás csökken, hanem megvilágosodik és leegyszerűsödik az egész, de nem is úgy, hogy szimplább lesz, hanem úgy, hogy az ember minél magasabbra lép, annál mélyebbre és távolabbra lát. Egyetemes tájékozódás. Átlátszó egzisztencia. (...) Mert életemet nem a dologi tudás, hanem látásom világossága dönti el.”

Önálló gondolkodásra való ösztönzés

Albert Einstein az önálló gondolkodásról a következőket mondja: „Nem becsülöm azt az embert, aki élvezettel tud a sorban zeneszó mellett menetelni; ez az ember az agyát csak tévedésből kapta, hiszen teljesen elegendő lett volna neki a gerincvelő is.” (i. m., 16. old.)

Miért csináljuk?

Nem a világot próbáljuk megmenteni, hanem a személyes élet színvonalát emelni. Mert a világ ábrázatán, melyet képzelünk most csúnya, fekete esernyőnek, apró fehér folt minden olyan egyén, aki „agyát nem csak tévedésből kapta”, és a saját fejével gondolkodik. Innen, a világnak ebből a bugyrából úgy látjuk, az a dolgunk, hogy minél több fehér foltocska kerüljön ama bizonyos fekete esernyőre.

Ha...

Ha egyszer azoknak a jóvoltából, akiknek elég lett volna a gerincvelő is, világunk velünk együtt semmivé válik, s mi abban a másik, már egyetlen dimenzióban rekedünk, elmondhatjuk legalább, egymásnak és Teremtőnknek: igyekeztünk helytállni...

Diákjainkhoz visszatérve – nem ringatjuk magunkat abban az illúzióban, hogy kivétel nélkül mindenkit bevezethetünk, elkalauszolhatunk ama szellemi hazába, de toleranciával, a másságok elfogadásával, pozitív gondolatok elültetésével, se-

gítőkészséggel, bátorítással, szeretettel azon igyekszünk, hogy az úton levők közül senki kívül ne maradjon.

Célunk

Nem feladatunk megítélni, ki indult már el ezen az úton és ki nem, de feladatunk olyan körülményeket és olyan szellemi légkört teremteni, amelyben mindenki, aki képes rá, szellemi utassá válhat; feladatunk azt nyújtani, amire kinek-kinek az adott időpontban éppen szüksége van.

További célunk

Azokkal, akik hazataláltak, el lehet kezdeni foglalkozni; tudatosítani lehet bennük, hol tartanak, milyen utat jártak be, s nem nehéz elérni, hogy ezt a fajta tudást át is akarják adni, mondjuk, majdani diákjaiknak.

B. Móricz Tünde

Irodalmi műveltség és olvasási készség

Az irodalomtanítással kapcsolatos társadalmi elvárásokat, célkitűzéseket a közoktatásügyi hatóság a tantervekben pontosítja. A tervezéskor azonban egy hipotetikus tanuló, egy fantom-személyiség lebeg a tervezők szeme előtt. A tanítás gyakorlata azonban konkrét tanulókkal foglalkozik, azokkal kell megszerettetni az irodalmat, kialakítani esztétikai értékrendjüket. Kutatómunkámban az absztrakt és a konkrét közti különbségeket igyekeztem földeíteni, illetve megvizsgálni azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják a középiskolai oktatás végén a kimenő anyag irodalmi műveltségét.

Köztudott, hogy a környezet, a családi szubkultúra döntő hatással van még az anyanyelv elsajátítására, fejlődésére is. A tény maga az idősebb osztályokban akár a pályaválasztást is döntően befolyásolhatja. Még inkább érvényes ez a tétel az olvasási szokások kialakítása esetében! Az ingerszegény társadalmi környezet dermesztő hatását az irodalomtanítás ellensúlyozhatja, egyéni esetekben a tanulót a felismert hiányosságok pótlására serkentheti, ám általánosságban maga a tanítás nem jár együtt a hiányok pótlásával, nem képes ellensúlyozni a kezdeti hátrányokat!

Irodalmi nevelésünk egyik fontos törekvése mind az általános, mind a középiskolában, hogy a tanulókkal fölfedeztesse a könyvtárat mint információs forrást. Célul tűzzük ki, hogy a gyermekek fokozatosan eligazodjanak a könyvtárban, megismerjék a katalógusrendszerét, azokat kezelni tudják. A középiskolás fogalmazástanításban pedig a kísértekezésnek az lenne a feladata, hogy rászoktassa a tanulókat egy-egy téma annotált bibliográfiájának összeállítására és annak szakszerű felhasználására. Gyakorlati haszna mindezeknek a jártasságoknak különösen az egyetemi tanulmányok során jutna nagyobb szerephez. Távollabbi feladatát pedig a folyamatos önképzésben látom érvényesülni.

A törekvésekkel ellentétben viszont mi a valóság?

A középiskola I. osztályának tanulói közül jelentős százalék szociális kategóriáktól függetlenül soha nem volt egyetlen könyvtárnak sem tagja. Ezt magyarázhatjuk azzal, hogy az általános iskola szerényebb irodalmi igényeit kielégítik a családi könyvtárak. De azzal is jogosan számolhatunk, hogy a nyolcéves iskoláztatás nem tudta fölkelteni egyesek érdeklődését a könyvtár iránt. Sőt! Az adatok arról tanúskodnak, hogy a mintában szereplők közül alig akadt valaki, aki az iskolakönyvtárat használta volna!

Mi sem természetesebb tehát, hogy a középiskolától várjuk a helyzet javulását. Az adatok éppen ellentétes tendenciáról vallanak! Az ipari munkás családból származó fiatalok 60%-a, a mezőgazdasági munkás családból származó tanulók 42,8%-a vallotta, hogy valaha könyvtárrag volt, de az adatközléskor nem tagja egyetlen könyvtárnak sem. Ezzel szemben az értelmiségi származású fiatalok 68%-a tagja a városi könyvtárnak már a középiskola I. osztályában.

Az ingerszegény környezetből érkező középiskolás tanulók egy része tehát az iskoláztatás során fölfedezi a könyvtárat mint információs forrást. Nyilvánvaló azonban, hogy ez nem általános jelenség! A nevelőmunkában épp azokon a tanulókon kellene segíteni, akikre környezete nem hat serkentően.

A környezeti hatások feltehetően legmélyrehatóbban a sajtó iránti viszonyban mutatkoznak meg. A gyermek kiskorától megszokhatja, hogy a családtagok kezében ott látja az újságot vagy a hetilapokat. Kezdetben utánzásként, később érdeklődésének megfelelően maga is rákap a sajtótermékek olvasására.

Országos adatokkal nem rendelkezem a felnőtt lakosság sajtóolvasási szokásairól. A kutatómunkában résztvevő középiskolások azonban elgondolkodtató adatokkal szolgáltak. Az I. osztályosok közül a legnagyobb százalékban az értelmiségi és „egyéb” kategóriába tartozó tanulók a rendszeres újságolvasók: 80%-uk olvassa a napilapokat. A legkevesebbet olvasnak az ipari munkások gyermekei. Az 54% feltehetően onnan származik, hogy a családi jövedelem komoly fékező tényező. Ám nem ez lehet az egyetlen fékező elem. A IV. osztályban minden szociális rétegnél csökkent az újságolvasók száma. Valószínűnek tartom, hogy a nagykorú fiatalság körében éppúgy eluralkodott a politikai apátia és a tehetetlenség érzése, mint a szüleiknél. Lényegében csak azokat a lappéldányokat vásárolják, amelyek a heti tévéműsört tartalmazzák.

A napilapokkal ellentétben a hetilapok iránt sokkal nagyobb az érdeklődés. Szinte alig akad tanuló, aki ne olvassa legalább egy hetilapot rendszeresen. Az egyéni érdeklődés döntően befolyásolja a hetilapok megválasztását. A sajtóterméket nyelvtől függetlenül vásárolják, ha azok kielégítik egyéni érdeklődésüket. Ebben igazolva látom feltevésemet az ifjúság apolitikusságát illetően. Mivel ezek a kiadványok jobbra információkat tartalmaznak bizonyos területekről (pl. informatikáról), a fiatalság igyekszik hozzájutni az érdekes újításokhoz.

Legnépszerűtlenebbek az irodalmi folyóiratok! Az érettségizők között mindössze egy-egy tanuló akadt, aki a hazai irodalmi folyóiratainkat ismeri, olvassa. A jelenség mögött nyilván irodalomtanításunk tankönyvközpontúsága rejlik, tanáraink nem kedvelik a kényelmetlenebb módját az irodalomtanításnak. Viszont ez a magatartás messzemenő következményekkel jár. Egyrészt a jövőző közép-fokú értelmiség közel sem kerül a mai magyar irodalomhoz, másrészt kinek je-

lennek meg ezek a folyóiratok? Az irodalomkritikusoknak? És ha érintettem a kritikát, vajon milyen értékrend alapján válogatja meg ez az olvasóréteg aktuális olvasmányait?

Az olvasói beállítódás, a könyv iránti szükséglet irányítja a könyvvásárlást. Az adatok szerint az I. osztályosok jelentős százaléka nem vásárol könyvet, s ez a tendencia erősödik a befejező osztályig. Az érettségiző tanulók 41%-a nem vásárolt egész évben könyvet! Az adat lesújtó. A tanulók jelentős száma a középiskolai irodalomtanítás hatására sem kedveli meg annyira az irodalmat, hogy könyvvásárlóvá válna. A jelenség annál elgondolkodtatóbb, ha tudjuk, hogy kérdőívemben nem csupán a szépirodalmi könyvek vásárlását kellett feltüntetniük. A befejező évfolyam készül az érettségire. A gimnazisták, szakközépiskolások már eldöntötték, melyik felsőoktatási szakon tanulnak tovább. Természetes lenne tehát, hogy a pályaválasztásnak, az érettségi témának megfelelően jelentkezzenek a szakmunkák. Ennek azonban teljes hiányát tapasztaltam.

Van azonban egy másik csoport, amely a fentiekkel szöges ellentétben viszonyul az irodalomhoz. Az értelmiségi családok gyermekeinél a tanév során elolvasott könyvek száma az I. osztálytól az érettségiig alig csökken. A könyvjegyzékek arról vallanak, hogy az iskolai irodalomtanítás az ösztönös irodalmi érdeklődésre nagy hatással van. Az egyes elolvasott munkák igazolják, hogy az oktatás valóban ízlésformáló szerepet töltött be:

I.	IV.
Szophoklész	Camus
Shakespeare	Hemingway
Molière	Örkény
	Orwell
	verseskönyvek

Az I. osztályban a tájékozottság hiányában nyomatékosabban jelentkeznek a tanult szerző alaposabb megismerésének szándéka. Pl. Shakespeare Romeo és Júliája kötelező olvasmány. A tanítás keltette érdeklődés arra sarkallja ezt a ré-

teget, hogy minél több művét megismerje Shakespeare-nek vagy más jeles szerzőnek. Ezek azok a fiatalok, akik a családi könyvtárban vagy a közkönyvtárakban kutatnak az újonnan fölfedezett értékek után, hogy eljussanak Shakespeare szonettjeiig, hogy az egész irodalomra vonatkoztassák a 75. szonett sorát:

Az vagy nekem, mint testnek a kenyér...

A befejező osztály tanulóinál sem kerülhetjük meg az iskolai hatás kérdését. A jegyzékben szereplő szerzők a XX. századi irodalomra nagy hatással voltak. Ismeretük befolyásoló az ifjúságra olvasmányaik megválasztásában. Kellemes jelzés volt a számomra, hogy nagy számban szerepeltek a kérdőíveken a vezető lírikusok kötetei! Nem remélt jelenség, hogy ifjúságunk fölfedezte magának a költészetet. Legalább ebben a szociális kategóriában az oktatási periódus végére jelentős számú tanuló fordul a lírai költészet felé. Megszorítással kell élnem: a versolvasók zöme lány. Előző kutatásaimból tapasztaltam, hogy a kamaszkorban népszerűek a lányregények. Az érettebb korban ezt válthatta fel a líra, a nemüknek megfelelő szubjektív igények kielégítésére.

A jelenség közelebbi megvilágítása érdekében az interjú módszeréhez folyamodtam. A lányok válaszaiból az derült ki, hogy valamilyen formában ebben az életkorban is a nagy szerelmek, a nemek közötti árnyalt viszony ábrázolása, az érzelmek vonzzák ezt az olvasói réteget. Azonban függetlenül az attitűdtől, örvendetes tény, hogy a lírai költészet sok tanulónál a felnőttkorban is mindennapi olvasmánnyá válik, a személyiség érzelmi igényeinek kiegészítője lesz.

Az általános irodalmi érdeklődést reprezentálja Orwell jelenléte a legolvasottabb írók között a befejező osztályban. Az oktatás hatására kifejlődött irodalmi szenzibilitás jelenlétét érzem általa megtestesítve. Ez a középiskolás réteg olyan irodalmi érdeklődésre tett szert, hogy a még magyarul meg sem jelent könyvszenzációkat is fölkeresik és elolvassa...

Sajnálattal kell megállapítanom, hogy ugyanakkor a többi szociális kategóriánál a középfokú oktatás végére csökken az olvasási kedv. Pl. a munkásszármazásúaknál a felsorolt irodalmi egységek aránya megfelelődik a tanulmányi idő végére. Ugyanakkor a népszerűségi listán a tananyagot képező szerzők számát megosztja a lektűr jelenléte, hogy a befejező osztályban ez legyen az uralkodó elem (Szilvási, Berkesi, Rejtő). Szinte munkáik teljes jegyzékét megtaláltam, mintha az irodalmi lexikonból írták volna ki a tanulók. Rajtuk kívül még megtalálható a tudományos fantasztikum. A címekből ítélve a film hatására fordul az ifjúság figyelme a műfaj felé. A filmek iránti vonzalom arra serkenti ezeket a fiatalokat, hogy a szerzők olyan munkáit is elolvassák, amelyek nem jelentek meg a vetítővászonon.

A film és az irodalom kölcsönhatása köztudott. Azonban nem tudtam bele nyugodni abba a kényelmes nézetbe, hogy az irodalom iránti érdektelenség kizárólag a film illetve a videó hatásával magyarázható. Ez indított arra, hogy (mind általánosan, mind középiskolai szinten) megvizsgáljam a tanulók olvasási készségét.

Egy meghatározott mintán lemértem az 5. és a középiskola I. osztályos tanulóinak gyors- és értelmes olvasási készségét. Az adatok azt mutatják, hogy az alsó tagozatból érkező tanulók 36%-a lemarad a kívánatos készségszinttől. A felső tagozatos irodalmi nevelés már más kérdésekkel foglalkozik, tényként kezeli a tanulók alacsony olvasási készségét. Ennek hatására a középiskolába érkezőknél

már 62,5%-os lemaradást észleltem! A számok azonban mindig globálisak, nem eléggé tükrözik a probléma tagoltságát. Ezért megkísérlem tagolni az egzakt adatot:

- 10,5% alsó tagozatos szinten olvas,
- 19,6% 5-6. osztályos szinten olvas.

Arról van szó tehát, hogy a tanulók jelentős százaléka 2–5 osztálynyi lemaradásban van! A nem kielégítő olvasási szint közvetlen következménye: a gyenge általános előmenetel! A felmérés befejezte után ellenőriztem a tanulók előmenetelét az osztálynaplókban. Az eredmény lesújtó! Minden olyan tanuló, aki a kívánt olvasási követelmények alatt olvas, gyenge előmenetelű. Kivétel nélkül! Tehát nem arról van szó, hogy a gyenge előmenetelű tanuló esetleg magyarból is gyenge eredményt ért el. A fordítottja az igaz: az anyanyelvi nevelés fogyatékoságai miatt a tanulók jelentős százaléka nem rendelkezik azokkal az alapkészségekkel, amelyek a középiskolai oktatásban elengedhetetlenek. Még pontosabban arról van szó, hogy az a tanuló, aki gyenge olvasó, nem képes eleget tenni az iskolai elvárásoknak. A számítások ugyanis azt mutatják, hogy akkora időegysége lenne szüksége naponta a tanulóknak a tanulási elvárások teljesítésére, amit azok képtelenek teljesíteni, tehát nem is teljesítik.

A felmérés során megfigyeltem, hogy a gyengén olvasó tanulók már a 2. perc után fáradni kezdenek. Fokozatosan csökken az egyes percekben elolvasott szöveg terjedelme. Ugyanakkor növekszik a téves olvasatok száma. Azonnal felvethetjük, hogy milyen tényleges fáradtsággal kell számolniuk ezeknek a tanulóknak, amikor naponta jelentős szövegterjedelmet kell áttanulmányozniuk, sőt megtanulniuk, hogy naprakész ismeretekkel rendelkezzenek.

- Másrészt szelektív olvasást kell végezniük. A szövegtanulás azt jelenti, hogy
- megismerik a szöveg szerkezetét,
 - ki kell emelniük az új fogalmakat, neveket, adatokat,
 - meg kell jegyezniük az új ismereteket,
 - az új elemeket be kell építeniük a tudományterület már ismert fogalmi rendszerébe.

A 9. Európai Olvasáskonferencia meghirdetésekor még egy ellenőrző mérést végeztem. Egy általános iskola 343 tanulójaival végeztettem el a gyors- és értelmes olvasást. Az adatok ismét azt jelezték, hogy 99%-os biztonsággal állítható, hogy a gyorsolvasás és értelmes olvasás kölcsönhatásban áll egymással, illetve 100%-os a korreláció az olvasási készség és az általános tanulmányi előmenetel között. A 7. osztályban előfordult, hogy a tanulók 50%-a a követelmények alatt olvas. A botrányos helyzet mögött oktatáspolitikai melléfogás rejlik: az előző tanterv előírta, hogy a 4. osztályig a tanulót nem lehetett osztályismétlésre utalni. Következésképpen az volt, hogy lényegében írástudatlan tanulók kerültek felsőbb osztályba. Mikor viszont az osztályismétlés már megengedett volt, senki sem vállalta, hogy a tanulók 25–50%-át megbuktassa.

Ismét az interjúhoz folyamodtam a nagyobb biztonság kedvéért. Kiválasztottam egy felső tagozatos tanulót, akinek félévkor 5 elégtelen osztályzata volt. Olvasási készsége három tanévvel a követelmények alatt állott. Ez a tanuló verset csak akkor volt képes könyv nélkül megtanulni, ha fölolvastam neki! Egyébként ha a történelemlétkönyvből kellett a leckét megtanulnia, 20 perc után a szellemi

kimerültség fizikai jelei mutatkoztak a gyermekek: ásítás, nyugtalanság. Azaz ha nem lettem volna mellette, rég abbahagyta volna a tankönyvi szöveg tanulmányozását.

Mindezek ismerete után visszakanyarodhatunk az irodalmi műveltség, a szép-irodalom olvasásának kérdéséhez. Nézetem szerint azok a tanulók, akik az olvasási készség fejlettségét illetően éveket maradtak le, olyan helyzetben vannak, mint azok, akik felületesen ismernek egy idegen nyelvet, és azon a nyelven kénytelenek valamit elolvasni. Ha olvas, kényszerből olvas. Így vannak ezek a magyar irodalommal is. Vagy kényszerből olvasnak, vagy olyan könnyű, változatos cselekményű szövegekhez nyúlnak, amelyek a legkevésbé fárasztják. Ha egyáltalán olvasnak! *Ekkor lép be a videó, amelyet nem kell olvasnia, leköti figyelmét. A vizuális elfoglaltság tehát nem más, mint pótanyag!*

Nem kétséges, hogy a vizuális kultúrának megnövekedett a szerepe. De a szép-irodalmon túl, az információrobbanás adatait egy emberéleten át továbbra is zömmel írott szövegek révén sajátítjuk el. Az általános és szakmai műveltség egyaránt megköveteli tehát, hogy segítsünk a jelenlegi helyzeten.

Eredményesebb, célravezetőbb betűtanítási eljárásokra van az oktatásnak szüksége. A betűismeret után pedig az alsó tagozat feladata, hogy általánosan elfogadott olvasási készségeket alakítson ki a tanulóiban. A tanítási óra azonban nem elegendő ehhez a feladathoz! A gyermekek érdeklődését alapul véve olyan helyzeteket teremtsen a tanítás, amikor a tanulók kénytelenek minél többet szövegekkel foglalkozni.

Különösen a középiskolában kellene szakítani az egykönyvűség elvével az oktatásban. Olyan attitűd kialakítása lenne célravezető, hogy a tanuló maga fedezze föl a könyvben a műveltség vagy az információk forrását. Láttuk, a tanulók egy részében a családi környezet hatására vagy ösztönösen ez meg is valósul. Ha ez lehetséges, márpedig lehetséges, akkor az oktatás *tudatosan* törekedjék arra, hogy a tanulók számát illetően minél nagyobb arányban megvalósuljon.

Dr. Horváth Mátyás

Az olvasás öröme – avagy olvasóvá nevelés szépirodalommal

Az olvasóvá válás folyamatát vizsgálva általában az ismert hatótényezőket szokták figyelembe venni:

- a család
- az iskola
- a társadalmi környezet (tömegkommunikációs eszközök: rádió, TV, sajtó stb.) hatását,
- a közintézmények közül a könyvtárak (iskolai és népkönyvtárak) szerepét emelik ki.

Ki hogyan viszonyul olvasmányélményeihez, nagyban befolyásolja többek között a korszerű irodalomtanítási szemlélet. De mi történik azokon a peremvidékeken, ahol a szűk tantervi anyag nem teszi lehetővé a magyar és a világirodalom több jeles írójának megismerését? Ki hivatott arra, hogy ezt a mulasztást pótolja? Megteheti-e, megteszi-e a magyar szakos tanár szabadidejében? Vagy a család? Esetleg a könyvtáros – ha a gyerekek járnak könyvtárba? Ha egyáltalán működik a faluban könyvtár. És milyen a könyvállománya? És vannak-e magyar könyvek (megfelelő számú és tartalmú, illetve irodalmi értékű, vagy csak lektűr)? Számos kérdés, amelyre nehéz választ adni.

Dolgozatunkban az egyéb kezdeményezések kategóriájába sorolható olvasóvá nevelői törekvésekkel szeretnénk megismertetni az érdeklődőket. Vajdaságban (Jugoszláviában) a kisebbségi sorban élő magyar gyerekek olvasóvá válása érdekében sokat tett az elmúlt öt évben a Fehér Ferenc Könyvbarátok Köre. Eddigi tevékenysége csak részben illeszthető be a közismert sémákba.

Az irodalmi művek személyiségformáló szerepének megvalósítása az OLVA-SÁSon keresztül jut kifejezésre. Gyermek és irodalom viszonylatban az író és műve szemszögéből közelítük meg a kérdést: mi a gyermekirodalom, mi a jó gyermekirodalom, vajon az író tudatosan írja-e művét (kizárólag) a gyermek olvasóknak, vagyis egy meghatározott olvasói rétegnek és így tovább. Mi abból a kérdésből indulunk ki, hogy ki miért olvas, s hogy az olvasásra ható tényezők között hogyan tudjuk hatékonyabbá tenni az olvasást. Célunk rendszeres, jó olvasókat nevelni, akik nem kényszerből olvasnak, hanem ismereteket keresve, szórakozva tanulni is tudnak.

Nincs szándékunk kitérni a család szerepére, az iskola feladatára (képességek elsajátítása, olvasási szokások kialakítása, pozitív motivációs háttér megteremtése), sem a könyvtárak munkájára (könyvajánlás, könyvtárhasználati szokások kialakítása, könyvigények kielégítése stb.) – jóllehet ezek a kérdések, illetve feladatmegoldások is figyelemreméltóak és specifikusak a kisebbségi sorban élő szórvány magyarság körében, hiszen olyan banális objektív nehézségekkel kell szembenézniük, mint a könyvvel való ellátottság, a művek hozzáférhetetlensége, vagy az iskolai tantervek fogyatékosága.

A Könyvbarátok Köre, a Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság művelődést népszerűsítő köre szerény lehetőségekkel, de annál nagyobb lelkesedéssel igyekszik valamit tenni az olvasóvá nevelés terén, elsősorban az elemi iskolák felsős diákjai között. (1990 óta működik és szervezi az irodalmi rendezvényeket, az író-olvasó találkozokat. Négy éve irodalmi táborokat is szerveznek, amelyekben a nyolcosztályos iskolák ötödikes és hatodikos tanulói, valamint a felső tagozatosok – a 7. és a 8. osztály diákjai vesznek részt.) Tevékenysége közül „Az olvasás öröme” címen meghirdetett olvasási versenyt emelnénk ki, s annak tanulságairól szólunk. A verseny célja az irodalom népszerűsítése és megszerettetése, olvasóvá nevelés szépirodalommal. Tevékenységével részben az oktatási intézetek feladatkörét igyekszik kiegészíteni, részben a könyvtárakét:

- könyvajánlás (előre meghirdetett olvasmányjegyzék – ami a tantervből kimaradt): a magyar irodalom klasszikusai és ifjúsági irodalom, vajdasági magyar irodalom (főleg ifjúsági), a világirodalom klasszikusai (ugyancsak főleg ifjúsági művek)
- az irodalom népszerűsítése – OLVASÓTÁBOROK szervezése
- pozitív motiváció kialakítása (nem kötelező a részvétel, jutalmak könyvek, lehetőség, hogy meghívást kapjon valamelyik olvasótáborba).

Az olvasási szokások kialakítása

A leggyakrabban felmerülő kérdésekre, hogy pl. mikor kezdeni, az a leggyakoribb válasz, hogy óvodás kortól. A Könyvbarátok Körének az eredeti munkaterve nem öleli fel a legkisebekkel való foglalkozást, de az igény olyan nagy, hogy előbb-utóbb erre is sor kerül valamilyen formában.

Kinek a feladata az olvasási szokások kialakítása? A szülő, az oktató és a könyvtáros mellé esetünkben felzárkózott a Könyvbarátok Köre is.

Hogyan lehet ezt minél hatékonyabban megvalósítani? Természetesen csakis úgy, ha figyelembe vesszük az életkori sajátosságokat, a tantervi anyagot, a jelentős fordulókat, írói jubileumokat, a gyerekek érdeklődési körét és típusát (érdeklődő, vitatkozó, játékos). Az olvasótáborok különösen alkalmasak erre. Pontosabban a játékos ismeretszerzésre.

Céltűzés

Tudatos olvasás (a címlaptól a tartalomjegyzékig)

- a könyv és az olvasás megszerettetése a szépirodalmi műveken keresztül

- az ismeretek bővítése, rendszerezése, alkalmazása
- a kifejező és alkotóképesség fejlesztése
- az olvasás alapszabályainak megismerése; pontos, az egész szöveg olvasása, ne csak a cselekmény vázát ismerjék meg.

Megvalósítás

Ajánlott könyvek jegyzékével igyekeznek a szervezők segíteni a diákokat olvasmányai kiválasztásában. A jegyzék olyan műveket tartalmaz, amelyek kimaradtak a tantervi anyagból, nem tartalmazza a házi olvasmányokat, a szépirodalom határterületéről életrajzi művekkel és történelmi művekkel igyekeztünk a gyerekek hiányos ismereteit pótolni. Jóllehet vannak, akik elmarasztalják a könyvajánlás módszerét, mert irányított olvasásnak minősítik az ilyen fajta sugallatokat. Ehhez azonban tudni kell azt, hogy ez az ajánlás egy hosszú jegyzékből ad választási lehetőséget, hogy a kis olvasók eligazodjanak az újonnan és régebben megjelent szórakoztató, de népszerű művek rengetegében, és hogy megtalálják közöttük az igazi értékeket, amelyeknek ismerete nélkül sokkal szegényebbek lennének. Hiszen a klasszikus művek olvasása segíti őket abban, hogy bizonyos értékítélet alakuljon ki bennük, s ne csak selejtes, szórakoztató műveket vegyenek kézbe, hanem komolyabbakat is. Ne csak felületesen, hanem elmélyültebben. Keressék a mű mondanivalóját, a lényegét, ami a sorok mögött van... A pályázati feltételek pontosan meghatározták, hogy a felsorolt művek közül mennyit kell elolvasniuk. (A harmadik-negyedikeseknek nyolcat, a felsősöknek tízet a jegyzékről és még öt szabadon választott művet, vagyis összesen tizenötöt. Sok-e, kevés-e? – vita tárgya lehet.) Aki ettől kevesebbet olvasott, illetve írt le az olvasónaplójába, azoknak a pályamunkáját nem vehette figyelembe a bírálóbizottság, még ha jó észrevételei és meglátásai voltak is. Természetesen sokan voltak, akik a kijelölt számú könyvtől sokkal többet olvastak. Ebben az esetben nem a mennyiség volt a döntő a rangsoroláskor, hanem a minőség. (Legtöbbet egy hetedikes lány olvasott: 64 könyvet.)

Jelentős szerepet kaptak az olvasási szokások kialakításában az **OLVASÓTÁBOROK**. Az olvasótáborok munkájának vázlata:

- közös (tematikus) előadások – évente változik a fő téma (voltak Kosztolányi-órák, ismerkedés az irodalmi műfajokkal, miért szép? stb.)
- egyéni érdeklődés, szabad foglalkozás (könyvtörténet, könyvkötés, illusztrálás stb.)
- íróvendég
- játék, vetélkedő.

Az olvasónaplók

Az olvasónaplók szükségessége egyesek szerint vitatható. Az olvasási verseny szervezői számára azonban nélkülözhetetlen mérce ahhoz, hogy kiket hívjanak meg az olvasótáborba. Az értő olvasás szükségességét figyelembe véve nem egyszerű, tartalmi ismertetések céljából írtuk a naplókat, hanem, hogy megtanul-

ják a könyvészeti adatok helyes sorrendjét, hogy elmondják véleményüket olvasmányélményeikről, s hogy megismerjük olvasási szokásaikat. Szép gondolatokat, jellemző részeket is idézhettek a műből. Ezek az idézetek olykor találóak, máskor nem funkcionálisak, semmitmondók. Véleményük a könyvről: arról tanúskodik, megértették-e a könyvet, s ha igen, hogyan. A könyvek kiválasztása (ki ajánlotta) tükrözi, hogy ki hat az ízlésükre (barátnő, szülő, tanár stb.). Az olvasási szokások fényt derítettek arra, mennyi ideig olvasnak egy-egy könyvet. (Az alsósok naponta egy-két mesét, a nagyobbak átlag 1–5 nap alatt olvassák végig a művet, de nem ritka a 15–20 napra kiterjedő időtartam sem. Legtovább két hónapig olvasott egy fiú egy többkötetes regényt. Az olvasónaplókba írt dátumok elárulják azt is, ki a rendszeres olvasó (aki folyamatosan olvas, s nemcsak a verseny kedvéért veszi kezébe a könyvet.)

Az olvasási szokásoknál kell megemlíteni, hogy ellentétes véleményekkel találkozunk: „Esténként olvastam a legtöbbet és sokszor ilyen alkalmakkor jobban aludtam éjjel”, más: „...olvasása közben jobban éreztem magam és a napi 15-20 oldal után teljesen frissen tudtam belekezdeni valamibe” (hetedikes fiú).

A választás

Nagyon tanulságosak azok a válaszok, amelyekből megtudtuk, hogy ki ajánlotta a szabadon választott műveket, honnan szereztek róla tudomást. A személyes hatás igen nagy. Leggyakoribbak a szülők (köztük is inkább az anyukák, ritkábban az apukák, esetleg a nagymama az, aki régi olvasmányélményét szeretné megismertetni a gyermekével, unokájával. Ezeket a könyveket legtöbbször tetszéssel fogadták a tanulók). Nem ritka a barátok, barátnők, osztálytársak által ajánlott könyv sem. A pedagógusok közül a tanítónéni, a magyartanár, vagy más tanár (zene- és történelemtanár). Előfordulnak rokonok (testvér, nagynéni, nagybácsi, unokatestvér) és elvétve a szomszéd néni.

A választás másik módja: a TV, a film.

Egyik ötödikes fiú nyilatkozta, hogy a TV-ben látta a filmet (Gróf Monte Christo), tetszett neki, hát elolvasta. „És csak olvastam, olvastam, egyszerűen nem tudtam letenni”, nagyon tetszett neki a film, a könyv még jobban. (Hetedikes lány, Tamási: Ábel.) Sok esetben jobban tetszik a könyv, mint a film. (Verne: Nyolcvan nap alatt a Föld körül; Gion Nándor: Engem nem úgy hívnak stb. művek.)

A cím hatása a választásra és a vélemény formálására

„Hú, de jó címe van – gondoltam, s megkerestem” (ötödikes fiú, Conan Doyle: A sátán kutyája).

„Egy könyvet nem a címről kell megítélni” (hatodikos lány, Mándy Iván: Csutak és a szürke ló). Még néhány könyv címe volt negatív hatással az olvasókra (Deák Ferenc: Zsivány), vagy nem értették, mit jelent (Dudás Károly: Gyalogtörök, Bálint Ágnes: Madárjárók, Tóth-Máté Miklós: Pecúrok stb.).

„A címmel nem nagyon értettem egyet” (Mikszáth Kálmán: A két koldusdiák).

Mikszáth: Különös házasság c. műve terjedelme miatt nem vonzotta egyik olvasóját, félt a 380 oldaltól. „Mivel szüleim között is „különös házasság” van,

gondoltam, megnézem, milyen lehet még a házasság különös formája... Bevalom, azért titokban reméltem, hogy találok ebben a könyvben megoldást a szüeim házasságára..." (hetedikes fiú).

Olvasás – megértés

Külön választottuk az értő, nem értő olvasást az egyetértő, nem egyetértő véleményektől. Sokan nem értették meg Szenteleky Kornél: *Isola bella* című művét, sem Móricz: *Az isten háta mögött* című regényét. „Ha majd felnövök, újra elolvasom ezt a könyvet, mert úgy érzem, hogy minden korosztálynak más-más mondanivalója van” (nyolcadikos lány, Gion Nándor: *Virágos katoná*); „...tudom, hogy sok mindent nem értettem meg teljesen...” (nyolcadikos lány, Szabó Magda: *Ökút*).

Aránylag ritkán találkoztunk kritikai olvasással, a szöveg értékelésével. Csupán néhány hetedikes, nyolcadikos vállalkozott ilyen olvasónapló írására. Igaz, a követelmények csak véleményt kértek.

A kreatív olvasás, a képzelet fokozottabb szerepe gyakran kifejezésre jut: Tamási Áron szülőházát szinte le tudná rajzolni egy hetedikes lány (Bölcső és bagoly). Másikuk ezt írta: „Nem tudom, hogy a valóságban is úgy néz-e ki a táj. Leírásakor mindig magam előtt láttam a képet, mint egy festményt”. Hasonló tetszéssel fogadták Fekete István természetleírásait is. Más: „A könyv részletessége miatt szinte együtt mentem végig a főutcán az emberekkel és álmélkodva hallgattam Petőfit a Nemzeti Múzeum előtt...” (nyolcadikos lány, Kertész Erzsébet: *Teleki Blanka*).

A tanulók olvasmányai közt találunk időbeli átértékelést: a történelmi regényeket a mai háború borzalmaival hasonlítják össze. „... a határvonalak ide-oda taszítása is. Egypár úgynevezett jelentős ember ceruzahúzásával megváltoztathatja milliók sorsát. Nemcsak ott és akkor, napjainkban is...” (hatodikos lány, Nagy Katalin: *Napraforgó-lány*). „Ha a kor hangulatát, amely a könyv lapjain szinte megelevenedik, félretesszük, az embereket és eseményeket áthelyezhetnénk más időbe is. A helytállás, a kitartás, a szerelem mind-mind örökérvényűek...” (Szántó György: *Az Alapiak kincse*). Vagy: „... amennyit az emberek elköltének lőszerre, abból kisegíthetnék az árvákat és a szegényeket” (hatodikos lány, Szabó Magda: *Álarcosbál*). „A legjobb az volna, hogy ha béke lenne, miért is kell az a folytonos háborúzás? Nem tudják az emberek, hogy mennyi rosszat csinálnak vele, és hogy saját magukat és a Földünket pusztítják! Mert a háború, az csak pusztít!!! Közben minden ember békére vágy!!! (hetedikes lány, Fekete Gyula: *A kék sziget*). „A háborúban csak vesztesek vannak...” (hetedikes fiú, Hemingway: *Búcsú a fegyverektől*).

Az olvasmányélményhez tartozik az azonosulás a szereplőkkel, eszményképek és tanulság keresése a műben:

„Új volt számomra minden, amit az író elmond...” (hetedikes lány, Ananta: *Az eszkimó lány*, Székely Tibor: *A lármas szellemek éjszakája*). Másként is tanított a mű: „Megtanultam belőle, hogy milyen a magány” (hetedikes lány, Deák Ferenc: *Zsivány*).

Természetesen nem maradt el a szórakozás, az élmény sem. Némelyik olvasó tanácsot, véleményt, egyéb megállapítást ad a könyvvel kapcsolatban. Idézünk ezek közül is néhányat:

„Nem tudom, milyen szülők nevelték a gyerekeket, hogy ilyen rosszat csináltak” (hetedikes lány, Gion: Postarablók).

Az elégedetlenségről: „Valóságban is általában úgy van, hogy senki sincs megelégedve a saját sorsával, mindenki úgy gondolja, hogy a másé jobb...” (hatodikos lány, Mark Twain: Koldus és királyfi).

Az öngyilkosságról: „... a főszereplő öngyilkos lesz és az író azt várja, hogy mi, az olvasók valamilyen részvétet, sajnálatot érezzünk irántuk. Világéletemben nem szerettem az olyanokat, akik nem harcolnak, hanem gyorsan feladják a küzdelmet” (hetedikes fiú, Kosztolányi: Aranysárkány). Az öngyilkosságról mások is hasonlóan vélekedtek: „...nem szabad öngyilkosnak lenni, azzal nem oldunk meg semmit. Össze kell fogni, reménykedni... javítani kell a helyzeten, ha nem, akkor pedig belenyugodni!” Hetedikes lány hasonló és mégis ellentétes véleménye, Jókai: Az új földesúr).

A meg nem értésről: „Elszomorító, ha az ember saját hazájában számkivetett s el kell hagynia gyermekkorá színhelyét, hogy idegen földön verjen gyökeret, mert a sajátjából gyökerestül kitépték...” (ötödikes lány, Szabó Miklós: Erdélytől Floridáig).

A szereplők felismerése:

”...pár dologban magamra ismertem a könyv olvasása során” (hetedikes lány, Mirnics Zsuzsa: Órásköz 12.). „A költőnek igaza van (majdnem) minden társamra ráismertem. Csak magamra nem. Lehet, hogy társaimat jobban ismerem, mint magam?” (hatodikos lány, Böndör Pál, Örökhatbé). Az azonosulás másik típusa kérdés formájában bontakozik ki: „Vajon én mit csináltam volna Vilma helyében? Én is harcoltam volna a nők jogaiért?” (hetedikes lány, Kertész Erzsébet: Vilma doktorasszony). Ez a fajta azonosulás tulajdonképpen már az eszménykép keresése. S az eszményképek között természetesen ott találjuk Zrínyi Ilonát, Kinizsi Pált és más valós, történelmi személyeket.

Felfigyeltek a mű nyelvére is: „...tetszett a 15. sz. beszédformája... Gyakran megtörtént, hogy többször el kellett olvasnom egy-egy szót, mert olyan idegenül hangzott, mintha nem is a saját anyanyelvemen szólt volna. (Dénes Zsófia: Zrínyi Ilona). Más: „A mű nyelvezete is megérdemel egy-két mondatot...” (Fekete István: Kele, hatodikos lány véleménye). Vagy: „...rövid mondataival érzékelteti a város rideg hangulatát, az emberek közötti elhidegülést. Ahogy a gyerekek távolodnak a várostól, úgy válnak mondatai hosszabbá...” (hatodikos lány, Deák Ferenc: Zsivány). Ismét Fekete István: Vuk c. művéről: „A sok szép leírás csak úgy rajzik, mint a méhek. Ugyanakkor ezek a méhek csupa lépesmézet gyűjtenek: szavakat. Gyönyörű szavakat!” (hatodikos lány).

A preferencia

Erre az összetett olvasói magatartásra csak vázlatosan térünk ki, mivel ajánlott könyvjegyzékünk nem ad lehetőséget mélyrehatóbb elemzésre. A „tetszett”, „nemetszett” és megindokolt vélemények nagyon eltérőek művenként. Az olvasó optimista vagy pesszimista világszemléletétől függ. Ugyanaz a mű egye-

seknek tetszik, mások elmarasztalóan írnak róla. Általában tetszéssel fogadott művek:

- amelynek a szereplői gyerekek,
- az életrajzi regények,
- a történelmi regények,
- az állatregények,
- a cselekményes, fordulatos művek (krimi is),
- a vidám stb.

A tudományos-fantasztikus műveket nem mindenki szereti, de olvasás közben megváltozik olykor a véleményük: „Én különben nem szeretem a fantasztikát, mert szeretek reálisan gondolkodni...”, de László Endre: Szíriusz és az emberke c. műve tetszett, mert (a holdon) „az emberek boldogok, kedvesek, segítőkészek és jószívűek: szeretném, ha a Földön is minden ember ilyen lenne... akkor nem lennének... háborúk se.” (nyolcadikos lány).

„Szeretem, ha a jól végződött problémák, izgalmas események után az az ember boldog...” (nyolcadikos lány). Ez a boldogság úgy teljes, ha másokkal is megoszthatjuk: „...engem az ragadott meg... ami a sorok mögött van. Mégpedig az, hogy itt, ahol nem túl sok ember él, mindenki örül a másiknak. Ezt a mai világban – sajnos – nem lehet észrevenni...” (hetedikes fiú, Tamási Áron: Bölcső és bagoly).

A tetszéssel fogadott művek más tárgyak megszerettetéséhez is vezethetnek. Példa erre Gerald Durell több műve (ez esetben az Istenek kertje): „Amióta ezt a könyvet elolvastam, Gerald Durellt az amúgy is népes számú kedvenc írómhöz csatoltam, s megszerettem a biológiát...” (hetedikes lány).

A zenével foglalkozó műveket is szívesen olvassák, főleg az életrajzi regényeket, vagy a tudományos ismeretterjesztőket: „Ez a könyv nem arra való, hogy az elejétől a végéig elolvassuk... Érdekes naponta forgatni a könyvet, mindig rábukkanunk valamilyen érdekességre, amely az időközben szerzett új ismereteink alapján új értéket kap” (nyolcadikos lány, Eöszé László: Kodály).

Főleg a lányok fogadták nemtetszéssel a háborús könyveket: „... a háborús kegyetlenségek leírása, ami magával a korrall jár, nem tetszett. Nem maga a leírás miatt, hanem mert az erőszakot... szépen leírni nem lehet: (nyolcadikos lány, Gárdonyi: A láthatatlan ember).

Nem tetszik általában a nyomor, a szenvedés (Móricz Zsigmond: Árvácska – a művet megsiratták, a főszereplőt sajnálták): „Be kell vallanom, hogy az utolsó oldalig reménykedtem, hogy nemcsak rúgást, fájdalmat kell kapnia a kislánynak, s hogy meg fog könyörölni rajta az író, s én is örülhetek egy kicsit.” (nyolcadikos lány). Bár az ilyen lehangoló írások között is találnak olykor valami vigasztalót: „Szomorú, sötét gondolatok füzére ez az írás, mégis léleklelégítő és szép. Szépé teszi az árvalányhaj, a sóvirág és a szeretet.” (nyolcadikos lány, Cs. Simon István: Szülőfalum, Terján).

A csúnyához sem vonzódnak, ezért írtak elmarasztalóan többen is Kosztolányi Dezső: Pacsirta című regényéről: „A regény nem tetszett, mert egy szerencsétlen ember nagyon szerencsétlen sorsáról szépet írni nem lehet még akkor sem, ha az író kitűnően formálja meg az alakokat és a cselekményt, de művében a lehangoló érzés jut túlsúlyba (nyolcadikos lány). Ugyancsak a Pacsirtáról: „Én nem

szeretem az ilyen embereket, nem szeretem a szürkeségüket. A világ nagy és az élet szép, miért nem tud minden ember úgy gondolkozni?” (nyolcadikos lány). Itt csak mellékesen említjük meg, hogy a tavalyi olvasótáborban feldolgoztuk a Pacsirtát, és akik ott meghallgatták az előadást, annak a hatására újra olvasták, és egészen másként értették meg a művet. Talán ez a tapasztalat adta az ötletet, hogy az idei foglalkozásokat is úgy tervezzük, hogy *Miért szép?* címmel próbáljuk megvilágítani a gyerekek előtt, hogy a nemtetszéssel fogadott, értékes irodalmi alkotásokat hogyan kell olvasni, megérteni.

Csak részben kapcsolódik a preferencia kérdésköréhez az, hogy mit szerettek volna az olvasók. Némelyik műnek szívesen olvasnák a folytatását, ha volna, másokat viszont túl hosszúnak tartanak. Szeretik, ha jól fejeződik be a regény, ezért gyakori a megjegyzés: „Én mégis másként fejeztem volna be...”.

Tematikus sugallatot is találtunk: „... ez a könyv is a városi gyerekekről szól, úgy, mint a Zsivány, Vadalma, Mi, szemüvegesek – mintha a falusi gyerekek élménye nem érdekelné annyira az írókat” (hatodikos lány, Márton Klára: Csiki-csuki).

Eredmények

Beszélhetünk-e komoly eredményekről öt év távlatából? Talán sikerült valamilyen átfogó képet adni egy mozgalomról, a Fehér Ferenc Könyvbarátok Köre igyekezetéről, hogy olvasókat neveljen olyan környezetben, ahol az anyagi és szellemi feltételek merőben mások, mint Magyarországon.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy az öt év alatt 26-ról 450-re emelkedett az olvasási verseny résztvevőinek száma. Nemcsak mennyiségi, minőségi gyarapodás is tapasztalható. Irodalomismerő, irodalomszerető nemzedék cseperedik fel, válik rendszeres olvasóvá, s ez biztató. Jó érzés látni, hogy egyes tanulók az első rövid, bátortalan, suta kis fogalmazásukat hogy váltják fel éles meglátású észrevételek rögzítésével, s mennyire gördülékenyebben fejezik ki magukat. Szinte sajnáljuk, amikor kinőnek a kezünk alól és később már nem figyelhetjük ízlésük és kifejezőkészségük továbbfejlődését. (Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy, mint a bíráló bizottság elnöke, végigolvashattam minden évben az olvasónaplókat.)

Hogyan tovább? Kérdezhetjük inkább önmagunktól, hiszen anyagiak hiányában sokszor kilátástalannak tűnik az elkövetkező évek munkája. Anyagi feltételek alatt a könyvekkel való ellátottságot értjük, mért mit tehetünk ott, ahol nincs könyvtár, nincsenek megfelelő (tartalmú és számú) könyvek? Elég-e a jószándék? Megannyi kérdés, amelyre nem várok választ, hiszen tudom, hogy a problémákat nem itt kell megoldani. És azt is tudom, hogy – ameddig erőnkől telik –, folytatjuk szélmalomharcunkat...

Csáky S. Piroska

Könyvtár az iskolában – iskola a könyvtárban

*Iskolai könyvtárosok VII. nyári akadémiaja
Győr, 1996. július 1–5.*

Az MKE Könyvtárostanárok szervezete a magyar iskolaalapítás 1000. évfordulója alkalmából **1996. július 1–5-ig** a Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesületével közösen Győrött rendezi meg az Iskolai Könyvtárosok VII. Nyári Akadémiáját.

A szakmai programok keretében **„Ezer éves a magyar iskola és a magyar iskolai könyvtár”** címmel hallhatunk előadásokat (Kelemen Elemér, Tóth Gyula), majd betekintést kaphatunk a hagyományokkal rendelkező egyházi (a katolikus: Bánhegyi Miksa, a református: Fekete Csaba, az evangélikus: Mányoki János) és az erdélyi magyar iskolák és iskolai könyvtárak történetébe.

„Az iskola és könyvtár jelen időben” tárgykörben a könyvtárostanárokat leginkább érdeklő előadások várhatóak: Az oktatás maradványelvű vagy stratégiai ágazat? (Báthory Zoltán), A pedagógiai megújulás lehetőségei a NAT-ban (Ballér Endre), A NAT könyvtárpedagógiai esélyei, lehetőségei a helyi tantervekben (Dán Krisztina), Az iskolai könyvtár ablak a világra? (Horn Gábor), Az információkeresés új útjai (Tóthné Környei Mária).

Meghívott külföldi előadók ismertetik meg a résztvevőket a dán, a lengyel, az osztrák iskolai könyvtárak helyzetével, majd sor kerül határon túli magyar iskolák könyvtárostanárainak fórumára is.

Az akadémia programjának keretében hirdetjük ki szervezetünk iskolai könyvtártörténeti pályázatának eredményét. A pályázatok értékelését (Fülöp Géza), a díjnyertes pályázatok rövid ismertetését pedig az „alkotóktól” hallhatják a résztvevők.

A győri Városi Könyvtárban Fabulya László megnyitója után megtekinthetik a vendégek a **„Muzeális kincsek az iskolai könyvtárakban”** c. kiállítást.

Sor kerül még számítógépes könyvtárkezelő programok bemutatására, a Pannonhalmi Főapátság és a Főkönyvtár kincseinek megtekintésére, valamint soproni vagy pozsonyi tanulmányútra is.

A Könyvtárostanárok Szervezete minden érdeklődőt, a határon túli kollégáinkat is, szeretettel vár. Azok, akik nem tagjaink, részletes tájékoztatót és jelentkezési lapot kérhetnek az alábbi címen: Mészáros Antal, 9028 Győr, Erfurt u. 3. II/2. (tel.: 96/422-534 üzenetrögzítővel). A jelentkezési lapok feladásának határideje: **1996. március 29.**

A Könyvtári és Informatikai Kamara hírei

1996. február 14-én szakmai napot tartott a kamara Városi Tagozata. Az államháztartási reformról Gábor József, Nikodémusz Antal és Huszár Ernőné dr., a reformot előkészítő bizottság tagjai beszéltek. Az előadások és a vita befejeztével a tagozat megtartotta első ülését az új tagozati képviselő, Müller Imréné vezetésével.

A Tudományos és Szakkönyvtári Tagozat is szakmai nappal kezdte az évet, február 23-án a közbeszerzési törvényről tartott előadást dr. Dessewffy Anna.

A kamara képviselői részt vettek a Magyar Adatbázisforgalmazók Szövetségének elnökségi ülésén és megbeszéltek, hogy a KIK részt vesz a DAT 96 konferencia könyvtári szekciójának előkészítésében.

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium felmérést kíván készíteni a magyar kultúra állapotáról. Az előkészítő megbeszélésre meghívták kamara képviselőit, s a tervek szerint bekapcsolódnak az országos felmérés munkálataiba is.

A nemrég megalakult könyvszakmai válságstáb tevékenységét politikai felhangok kísérték, ezért a képviselő-testület úgy határozott, hogy a továbbiakban a kamara nem vesz részt a válságstáb munkájában.

A kamara elnöke és főtíkára megbeszélést folytatott Inkei Péterrel, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium helyettes államtitkárával. Ez alkalommal szó esett a minisztérium tervciről, a magyar könyvtárügy helyzetéről, a KIK ezévi feladatairól, támogatásáról.

A Kulturális Érdekegyeztető Tanácsban a kamarát dr. Skaliczki Judit főtíkárnak képviseli.

A Magyar Kulturális Szövetség január 23-án tartotta közgyűlését, melyen a kamara képviselői is részt vettek. Ezen az államháztartási reformmal kapcsolatos elképzeléseket ismertette Gábor József és Nikodémusz Antal.

A Munkahelyi Tagozat problémáival kereste meg Pádár Lászlóné Striker Sándort, a minisztérium Közművelődési Főosztályának vezetőjét, aki válaszában együttműködési készségéről biztosította a tagozat képviselőjét.

Nyomdában van a Lakitelken, 1994 októberében rendezett könyvtári marketing és management szemináriumon elhangzott előadások alapján készült kiadvány. A „Stratégiai tervezés. Marketing. TQM” című kiadvány megrendelésének módját a szaksajtóban fogjuk közölni. A kamara tagjai a könyvet önköltségi áron kaphatják meg.

A KIK képviselő-testülete január 25-én megtartott ülésén úgy határozott, hogy kezdeményezni fogja egy könyvtári szakértői névsor összeállítását. Az elképzelést az MKE-vel közösen szeretnénk a minisztériumba benyújtani.

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Lezárva: 1996. február 19.

54. szám

Elnökségi ülés, január 25. – Az elnökség Ottovay László főtítkár előterjesztése alapján megtárgyalta és elfogadta az 1996. évi munkatervet. Ezután a közeljövő rendezvényei (4. BOBCATSSS-szimpozium, szerzői jogi szeminárium) és a vándorgyűlés előkészítése került napirendre (ezekről részletesen ld. alább). – Az elnökség megvitatta és jóváhagyta Papp István vitaanyagát a Nemzeti Kulturális Alap könyvtári kollégiuma által 1996-ben támogatandó vállalkozásokról. Ottovay László és Poprády Géza beszámolt a rokon szervezetek (Magyar Kulturális Szövetség, Magyar Könyvszakmai Szövetség, KKDSZ) ülésein hallottakról. – A tavalyi tapasztalatok alapján módosul a Fitz-díj odaítélésének mechanizmusa, előkészítő bizottság alakul. – Az elnökség Kocsis Istvánt bízta meg, hogy a közkönyvtárak és más kulturális intézmények összevonása és közhasznú társasággá való minősítésével kapcsolatban készített elnökségi szakmai ajánlás ügyében járjon el a Belügyminisztériumnál.

Vándorgyűlés – A 28., debreceni vándorgyűlés előkészületei már javában folynak. A fő téma idén: Könyvtár – kommunikáció – társadalom (azaz a kommunikáció politikai, szociológiai-filozófiai és technikai aspektusai). A jelentkezési határidő a tervek szerint május 12., a befizetési határidő július 10. lesz. A szekciók programjainak egyeztetése a február 29-i tanácsülés alkalmával kezdődik meg.

Külföldi magyar könyvtárosok – A Magyarok IV. világkongresszusa kísérőrendezvényeként kerül sor a Magyar könyvtárosok IV. világtalálkozójára, előreláthatólag augusztusban, a vándorgyűléshez is kapcsolódva. A rendezvény védnöke és fő szervezője az Országos Széchényi Könyvtár, fővédnöke Poprády Géza főigazgató.

Képzési Bizottság – Az MKM felkérésére megalakítandó bizottságba a képző intézmények 6 főt, a különböző könyvtártípusok 6 főt delegálnak, az MKM négy érintett fősztályának képviselői pedig állandó meghívást kapnak. Az elnökség a bizottság elnöki tisztének ellátásával Nagy Attilát bízta meg.

Szakértői lista – Az elnökség munkatervében szerepel egy szakmai szakértői jegyzék összeállítása és gondozása. Hamarosan megkezdődnek az előkészítő munkálatok.

Kulturális Érdekegyeztető Tanács – Az elnökség Orosz Bertalannét javasolta az MKE képviselőjének.

Magyar Könyvszakmai Szövetség (MKöSZ) – Az elnökség úgy határozott, hogy az MKE a jövőben szakmai nézetkülönbségek miatt nem kíván részt venni a MKöSZ munkájában.

4. BOBCATSSS-szimpozium – Január 29-től 31-ig az OSZK összes előadó-termében rendezték meg az amszterdami főiskola hallgatói és oktatói, az OSZK munkatársainak és az MKE titkárságának közreműködésével. Örömmel láttuk, hogy egyre több magyar könyvtároshallgató vesz részt a rendezvényen; angol nyelvű előadásai (Kalydy Dóra, Kovács Gábor, Négyesi Pál) is sikert arattak. Köszönet illeti azokat, akik a szervezésbe is bekapcsolódtak (Anisity Ágnes, Krizma Judit, Takács Rita, Tóth Barnabás). Az MKE az útiköltség, a szállásdíj és a részvételi díj fedezésével támogatta a diákok részvételét a szimpóziumon.

IFLA – A BOBCATSSS-szimpozium megnyitóján üdvözlő szavakat mondott Leo Voogt, az IFLA főtitkára is. A szimpózium ideje alatt munkatársa, Sophie Felföldi társaságában meglátogatott több budapesti könyvtárat, munkaében találkozott az IFLA-ban tevékenykedő magyar kollégákkal, és egy tájékoztató beszélgetésen vendégül látta őt az MKE titkársága is. A 3K interjú készített a főtitkárral, amely a következő számok egyikében jelenik meg.

Szerzői jogi szeminárium – Február 6-án és 7-én az OSZK-ban nagy érdeklődés mellett lezajlott az MKE és a British Council (BC) közös szerzői jogi szemináriuma. A könyvtáros kollégák mellett a hallgatóságban képviseltették magukat a téma jogi szakemberei, a számítástechnikusok, a szaklapok és a kiadók is. A BC Dr. Jeremy Phillipset kérte fel előadóként, aki rendszeresen tart hasonló képzést a témáról bevezető és haladó szinten az angol kollégáknak. A szaksajtóban a tervek szerint összefoglaló jelenik meg a szemináriumon elhangzottakról.

Angliai tanulmányút – Február 18-tól március 1-ig tíz magyar könyvtáros tesz tanulmányutat a British Council (BC) szervezésében Norwichban és Belfastban. Az MKE elnöksége által kijelölt bizottság a személyes beszélgetésen a következőket választotta ki a pályázók közül (a választást később jóváhagyta a BC is): Gáncsné Nagy Erzsébet, Kappel János, Kis Józsefné, Koreny Ágnes, Légrádi Krisztina, Mikulás Gábor, Mondok Ildikó, Pataki Gábor, Varga Katalin. Barátné Hajdu Ágnes egy korábbi egyéni BC-pályázat nyerteseként csatlakozott a csoporthoz. A kiutazókat az elnökség 20-20 eFt-os támogatásban részesítette. Az útiköltség fedezéséhez támogatást kapnak a nyíregyházi Könyvtárosképzésért Alapítványtól is.

Osztrák-magyar találkozó – 1996. március 21–23-án Győrött lesz az osztrák tartományi könyvtárak és a magyarországi megyei könyvtárak vezetőinek találkozója a Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesületének szervezésében. A téma: a szerzői jog és a könyvtári jogdíjkötelezettség.

1. Közép- és kelet-európai könyvtári automatizálási konferencia – 1996. április 11-től 13-ig Budapesten lesz az Open Society Institute Regional Library Program és a European Commission Directorate XIII (Library Networks and Electronic Publishing) közös szervezésében. Előtte április 10-én három prekonferenciára kerül sor (az integrált könyvtári rendszerek kiválasztásáról, a két rendező szerv könyvtári pályázatairól, a dokumentumszolgáltatás új fejleményeiről).

Könyvfesztivál, Könyvtáros Klub – A 3. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon (1996. április 27–30. Budapesti Kongresszusi Központ) idén is lesz Könyvtáros Klub és kedvezményes könyvárusítás. Könyvtárosok az egész rendezvényre névre szóló ingyenes meghívót igényelhetnek a következő címen: Tabula Ráza Bt., Nagykovácsi, Bajcsy Zsilinszky u. 24. 2094. tel./fax: 138-9249.

Hazai összefogás, európai együttműködés – Ezzel a munkacímmel megkezdődtek egy május 2–4-i nyíregyházi országos rendezvény előkészületei. Az előadások és tapasztalatcserék tervezett témakörei: az európai együttműködésre való felkészülés problémái, a könyvtári együttműködés technikai alapjai, egy település vagy régió különböző típusú könyvtárainak együttműködése, az anyagi feltételek kérdései. A szervezők: a Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár, az MKE Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szervezete, a Közkönyvtári Egylet és a Társadalomtudományi Szekció. A jelentkezési feltételekről a nyíregyházi szervezők hamarosan értesítik a könyvtárakat.

Hálózati tanfolyam – Az MKE a tavalyi három tanfolyam sikerét látva idén is tervezi hálózati tanfolyam(ok) indítását. A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Informatikai Központja készen áll ezek megszervezésére, és nyilvántartja azokat a kollégákat, akik már tavaly jelentkeztek, de „lemaradtak”. A tanfolyamok száma és a kezdés időpontja attól függ, sikerül-e az MKE-nek pályázati támogatást szereznie. Amint a pénz rendelkezésre áll, a tanfolyamokat idejében meghirdetjük. Felhívjuk az érdeklődő kollégák figyelmét, hogy kedvezményes részvételre csak a HUNGARNET egyesület tagintézményeiben dolgozó kollégáknak lesz lehetőségük, ezért célszerű intézményük belépése ügyében intézkedniük. (NIIF Koordinációs Iroda, 1395 Budapest, 62. Pf. 408., Tel.: 149-7987, Springer Ferenc.)

Felhívás – Téglási Ágnes kérésére tesszük közzé az alábbiakat:

Az Open Society Institute támogatásával a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola (BDTF) Könyvtár-Informatikai Tanszéke (KIT) és az aberystwyth-i Walesi Egyetem Informatikai Tanszéke (DILS) közös továbbképző tanfolyamot hirdet „Angol szaknyelvi ismeretek kommunikációs készségfejlesztéshez és online kereséshez” címmel, melynek sikeres elvégzéséről a résztvevők tanúsítványt kapnak.

A tanfolyam programja: egy hét nyelvi előkészítés, 1996. június 10–14. Szombathely, BDTF-KIT, majd két hét kommunikációs készségfejlesztés és online keresés, 1996. június 24–július 6. Aberystwyth, DILS. A résztvevők utazási és ellátási költségeit az Open Society pályázatából nyert összeg fedezi. A Magyarországon belüli utazási költségek a résztvevőket terhelik.

A jelentkezés feltételei: olyan könyvtári és informatikai munkakörben dolgozó szakemberek jelentkezését várják, akik már rendelkeznek középszintű angol nyelvtudással (nem feltétlenül nyelvvizsgálóval) és minimum 5 éves szakmai gyakorlattal.

Jelentkezni lehet amerikai típusú angol nyelvű önéletrajz és magyar nyelvű szakmai önéletrajz benyújtásával. Beadási határidő: 1996. március 31. A jelentkezők végső kiválasztása április folyamán, személyes beszélgetés útján történik. Az elbírálás határideje: 1996. május 1.

Érdeklődni lehet a tanfolyam szervezőjénél a 94/313-892-es telefonon, a 94/312-248-as faxszámon és az ategla@kit.bdtf.hu e-postacímen.

Fulbright-ösztöndíjak az USA-ba – Az 1997/98-as tanév ösztöndíj-lehetőségeiről és a sikeres pályázás feltételeiről a Fulbright Bizottság tájékoztatót tart a Semmelweis Orvostudományi Egyetem I. Szemészeti Klinikájának (Budapest, VIII. Tömő u. 25–29.) előadótermében 1996. május 2-án, csütörtökön, 14 órakor.

Bács-Kiskun Megyei Szervezet (BKMSZ) – A BKMSZ 1996. január 30-án tartotta meg éves taggyűlését Kiskunfélegyházán, a Petőfi Sándor Városi Könyv-

tárban, amely 30 évvel ezelőtt költözött méltó helyre, a város főterén álló „Hattyúházba”. A polgármester köszöntője után Szente Ferenc mondta el gondolatait „Kell-e könyvtár a ma és a jövő emberének?” címmel. Ezután Vidra Szabó Ferenc számolt be az elmúlt időszak kutatásairól „Hogyan élték meg a könyvtárak és a könyvtárosok az elmúlt tíz év változásait?” c. előadásában. Hozzászólások után taggyűléssel folytatódott a program. A BKMSZ elnöke beszámolt az elmúlt év munkájáról, a megvalósított tervekről, a jól sikerült Összefogás a könyvtárakért akcióról. Elkészültek az 1996-ra szóló tervek: ezek között van számítógépes és egyéb szakmai tanfolyamok megszervezése az új megyei könyvtárépületben, az 1997. évi kecskeméti vándorgyűlés előkészületeinek megkezdése. Délután a résztvevők megismerkedtek a városi könyvtár munkájával, este pedig ünnepi megemlékezésre és kiállításra került sor.

Könyvtárostanárok Szervezete (KSZ) – A KSZ a magyar iskolaalapítás 1000. évfordulója alkalmából 1996. július 1-től 5-ig a Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesületével közösen Győrött rendezi meg az Iskolai Könyvtárosok VII. Nyári Akadémiáját „Könyvtár az iskolában – iskola a könyvtárban” címmel. A részletes programról és a jelentkezési tudnivalókról a 3K 1996. márciusi számában megjelenő hirdetés ad bővebb tájékoztatást.

Zempléni Könyvtárosok Szervezete (ZKSZ) – A ZKSZ január 25-én tartotta ezévi első szakmai tanácskozását a sárospataki városi könyvtárban, ahol fórumot szerveztek a közalkalmazotti jogviszonyról. Vendégük volt dr. Redl Károly, a KKDSZ alelnöke, aki szólt az ezévben három lépcsőben megvalósuló bérreformról, az új bértáblázat-tervezetről, a KJT módosításáról, a KKDSZ képviselőinek a művelődési miniszternél tett látogatásáról, a KKDSZ kapcsolatrendszeréről, majd válaszolt a könyvtárosok, pedagógusok, iskolaiigazgatók kérdéseire. A tanácskozás igen jó légkörben zajlott le, mindenki számára hasznos volt.

Német meghívás – 1996. március 5-től 7-ig Halle an der Saale-ban tartják közös éves közgyűléseket a német könyvtárosegyesületek. Meghívásuknak az elnökség javaslatára dr. Murányi Lajos, a Társadalomtudományi Szekció elnöke tesz eleget.

IFLA Közkönyvtári Szekció – Nagy Ferenc, aki levelező tagként vesz részt az IFLA Közkönyvtári Szekciójának munkájában, 100 eFt-os támogatást kapott az elnökségtől a szekció 1996. márciusi thessaloniki rendezvényén való részvételre.

FID – Grazban október 21-től 25-ig lesz a FID 48. konferenciája, amelynek címe: Globalization of Information. The Networking Information Society. Az érdeklődőknek a jelentkezés módjáról a titkárság ad felvilágosítást.

Számlaszám-változások – Az OTP-nél megváltoznak a számlaszámok. Megismételjük kérésünket, hogy a szervezetek FELTÉTLENÜL jelentsék be a titkárságnak az új számaikat. A titkárság vállalja, hogy – amint a lista teljes – az összesített jegyzéket megküldi minden szervezetnek. Az egyesület központi számlaszáma a következő: 11708001-20102575 (OTP, Budapest, VIII. József krt. 33.).

Előzetes rendezvénytájtár:

– 1996. február 18–március 1. Nagy-britanniai tanulmányút

- 1996. április 11–13. Közép- és kelet-európai könyvtári automatizálási konferencia, Budapest
- 1996. április 27–30. 3. Budapesti nemzetközi könyvfesztivál
- 1996. május 2–4. Hazai összefogás, európai együttműködés, országos konferencia, Nyíregyháza
- 1996. május 13–16. 7th Joint European Networking Conference, Budapest, MTA
- 1996. július 1–5. Könyvtár az iskolában – iskola a könyvtárban. Az Iskolai Könyvtárosok VII. Nyári Akadémiája, Győr
- 1996. augusztus 7–9. Az MKE 28. vándorgyűlése, Debrecen
- 1996. augusztus 7–9. Magyar könyvtárosok IV. világtalálkozója (a vándorgyűléshez kapcsolódva)
- 1996. augusztus 27–30. Networkshop '96, Debrecen
- 1996. október 21–25. A FID 48. kongresszusa, Graz
- 1996. október 28–november 1. DAT '96 konferencia.

Állást keres: Könyvtár-pedagógia szakos diplomával, középfokú angol nyelv-vizsgával, számítógépes ismerettel állást keres egy kolléganő, telefonszáma: 134-5982 (lakás). – Kisebb könyvtárban, iskolai vagy zenei könyvtárban elhelyezkedne Selmeczi Pálma (értesítési címe: 1734 Budapest, Pf. 64, lakástelefon: 287-0091). Zenei végzettséggel, könyvtári gyakorlattal, passzív német nyelvtudással, számítógépes alapismeretekkel rendelkezik. Korábban könyvtárkezelői tanfolyamot végzett, 1997-ben fog végezni az OSZK könyvtáros-asszisztensi tanfolyamán. – Főiskolai könyvtár szakos végzettséggel, angol és német nyelvismerettel olvasószolgálati, sajtófigyelési, tájékoztatási vagy egyéb könyvtári munkát vállalna Kusztor Éva. Lakástelefonja: 221-8851.

Állást kínál: A Zeneakadémia Könyvtára keres középfokú végzettségű, könyvek címléírásában jártas fiatal munkatársat. Fizetés a közalkalmazotti bértábla szerint. Jelentkezés a 322-0699-es telefonszámon.

